

Hayalet Gemi

10.000 TL Sayı: 2 Kasım 1992

deja vu

fısıltılar

kutup yıldızı

mezar taşları

üstü çizilmiş kişiler

bir başka dünya

uçan hollandalı

şişedeki mesaj

deli gömleği

gölgeler

Başka bir dünya olduğuna yemin
edebileceğiniz o açık denizlerin gecesinden
çıkıp gelen hayalet geminin sisli şehir
caddelerinde, köy mezarlıklarının tarlalarla
kesiştği boşluklarda, çocuk parklarında ve
kurgusu boşalmış luna-parklarda, sandalyeleri
ters çevrilmiş meyhanelerde, okuyucuları
çoktan yokolmuş kütüphanelerin ıssız
koridorlarında gezindiğini mutlaka birileri
fısıldamıştır kulağınıza. Hatta geceleyin
birdenbire havlayan köpeklerin neden
ürktüklerini o zaman hissetmişsinizdir.
Ya da tüm bunlar uyku ile uyanıklık arasında
yaşanan türden bir hayal...

Seyir Defteri

Neyi gizlemek içindir maskeler? Yüzü mü? Kimliği mi? İfadeyi mi? Yoksa ifade edilemeyi mi? İster tahtadan olsun, isterse hayvan kabukları veya hasırdan, maskelerin üç önemli işleve sahip olduğu söylenir: saklamak, değişik görünüş vermek ve korkutmak. Demirden bir maskeye hapsedilen Güneş İmparator'un dramı ile Operadaki Hayalet'in maskesine aşık olan kadının romansı arasında bir yerlerde sanki sorunun cevabı...

Gizlenmek çoğu zaman doğada ve kültürde akıllıca bir davranıştır. Canlının yaşamını uzatır, onu tehlikelerden korur. Değişik görünüş kazanabilmekse apayrı ve daha önemli bir kaygıdır. Tabii ismini değiştirmek kadar kolay değildir başka birinin yüzünün ardına saklanmak. Küçük bir düşüncesizlik tüm gizemi bozabilir. Artık ne yaratılmak istenen korku kalır sahnede ne de gizemli görüntü. Seyircilerin çoğu güler bu durumda. Çok küçük bir azınlık ise paylaştıkları utancı ve çaresizliği alarak yanlarına sessizce terkederler salonu. Ancak onlar o adını bilemeyeceğiniz, asla ulaşamayacağınız insanlar anlayabilirler, bugünlerde bir adi maskeyi taşıyabilmenin bile çok zor olduğunu.

Çok zor değil mi?...

içindekiler

med-cezir

YÜZLER VE ÖTESİ

ahmet k.

6

Evet, Bayan M. gibi nadir görülen prosopagnosia vakaları beyinde yüzlerle ilgili bir bölgenin, bir ağın varlığına ilişkin klinik bulguları oluşturuyordu.

uçan hollandalı

BİR BAŞKA YAZI

sedef erkman

9

Bir düşünün, M.Ö. 3000 yıllarından kalma bir Sümer heykeli, bir Rönesans resmi veya bir Ortaçağ köylüsünün yüzü ne denli benzer birbirine?

kara göründü!

BİLGİSAYARDA 'DEĞİŞEN SURETLER'

philip benson ve david perret

10

...altı tane değişik antik madalyondan çektiği fotoğrafları birleştirerek Büyük iskender'in bir fotoğrafını elde etmiş. Galton bu ortalamanın gerçeğe en yakın suret olduğunu çünkü sanatçıların yaptığı kişisel yorum ve değişikliklerin ortalama alınırken. elendiğini ileri sürmüştür.

deja vu

TUFAN

sadık türksavaş

12

*Rahipler tapınakların altında,
krallar sarayların altında,
saraylar çamurların altında
kalır.*

ay tutulması

KÖRDÜĞÜM

selçuk akman

14

Bir düşün, bir düşün ki duyarsız günlerimizin hükmü yok saatlerinde, bir teselli verecek kimse kalmadı. Dertler bizim dertlerimiz değil. Kula kulluk etmenin "in" olduğu günlerde, seni dinliyorum, bir mevlevi derviş eşliğinde.

kamaradan sesler

SONRA... SIRASIYLA

halide velioğlu

16

Çok zayıf, kara ve mahallenin diğer çocukları gibi dazlakçaydın. Pantolonların askılar olmasa düşecek gibi, ayakkabıların da oldukça eskiydi. Sonra gözlerini gördüm, incecik uzun boynunun üzerinde taşıdığın küçük yüzünde o iri, durgun gözlerini. Bilmek istedim, onları nasıl taşırdın.

- deligömlöğü

"BİZ ADAMA GÖLGEMİZİ BİLE
ÇİĞNETMEYİZ..."

orhan selim

18

"Evet sevgili dinleyiciler,
simde de Ali Kaptanoğlu'nun III. Şahsın Şiiri'ni
Alpay Nazikioğlu'ndan dinliyoruz."

hayalperdesi

YEDİ TÛL DANSI

murat gülsoy

20

Yakmış mıydı gerçekten o gece, yoksa yaşanan bir
koca hayal miydi? Yanan Yusuf Bey miydi? Yanan
Sonku Filmin ve Cahide'nin ve Yusuf Bey'in
gelecekleri miydi?

kutupyıldızı

BİR ŞEYİN DESTANI

ferhat aktan

24

Aşk derdiyle hoşem el çek ilâcumdan tablb
Kılma derman kim helakim zehri dermânundadır

- başka bir dünya

TANRILAR ÇILDIRMİŞ OLMALI

28

ikinci yaşlı adam birincisinin yüzüne zaferle baktı.
"Ve o adam ölü şefiyle konuştu: 'mezarında rahat
yatman için, söyle, ne yapmalıyız?' fakat ölü şef
yanıtlamadı. Kayboldu ve bir daha da görmediler.
Sonra, olanbilenleri bilen adam -adı Horatio'ydu- bu
olayın ölü şefin oğlu Hamlet'le ilgili olduğunu
söyledi".

üstü çizilmiş kişiler -

MANİFESTO

nazlı ökten

34

Kirli kanın akciğerlerde temizlendiğini
Ve buna küçük dolaşım dendiğini okudum fen bilgisi
kitabında
Kalbin "yarısının siyah yarısının beyaz" olduğu o
şemayı gördüm
Fakat hiç kalbim olmadı avuçlarımda

gölgeler -

BURUK ACI

sevda yiğit

37

O
hayaller perdesinin
gerçek bir hayali.

dalgalar

HAYAL İÇRE

bedirhan muhip

40

Çağımızda üretimin hakiki temelini oluşturan
dokusunu hazırlayan üç temel alan var ki
bunların birer illüzyondan birer "hayal'den ibaret
olmadığını kim söyleyebilir.

fısıltılar

BATI STANDARTLARI ENSTİTÜSÜNCE
ONAYLANMIŞTIR

pınar türen

42

Haydi gençler alın Ceykart'larınızı elinize,
takın kulağınıza bir müzik:
"Rep bizi Amerika rep bizi
Gel yanamızdan öp bizi"...

YÜZLER VE ÖTESİ

ahmet k.

Bazen, hiç farkında olmadığınız bir şeyin farkına varırsınız ve şaşırırsınız ya, işte benim de yüzlerle ilgilenmeye başlamam böyle bir şaşkınlığın sonucunda ortaya çıkmış bir tutku gibi.

Nerde başladı tam olarak bilemiyorum, fakat ilginç ilk ortaya çıkışı kültürler arası psikoloji kitabıyla oldu galiba. Aslında çok doğal bir merakla okuyordum. Yeryüzünde yüzlerce kültür ve milyonlarca insan var; ve bu insanlar arasında düşünce ya da akıl açısından ortak noktalar nelerdir diye her zaman düşünmüşümdür. O aralar okuduğum kitap tam da bu sorunun olası cevapları üzerine kurulmuştu. Kültürlerarası psikoloji batıda yüzyıldır yapılan insan ruhuna ve düşünme/algılama süreçlerine ilişkin bulguların ne derece evrensel olduğu şüphesinden doğmuş bir bilim dalı. Yani diğer kültürler, batının bulgularının bir kontrol grubu gibi. Yapılan birçok araştırmada varılan sonuçların, aslında ne kadar kültüre bağımlı, ne kadar sağlıklı sonuçlar olduğu kültürlerarası araştırmalar sayesinde ortaya konuldu. Örneğin zeka testleri bu sağlıksızlığa iyi bir örnek. Batılı bilimcilerinin hazırladığı testlerin "zekâ" niyetine ölçtükleri şeyin kimi zaman dilbilgisine, kimi zaman matematiğe, kimi zamansa tamamen kültürel öğelere dayandığı yine sonradan ortaya çıktı. Zeka testleri ve bunların sosyal, politik ve psikolojik bileşenleri aslında bambaşka bir hikaye. Sonuçta, kültürlerarası psikoloji, batı biliminin sağlıksız ve kültüre bağımlı "evrensel" sonuçlarına iyi bir turnusol görevi yapmakta.

Asıl dikkatimi çeken, kimi kültürler arasında ortak olarak bulunan, hepsinde aynı olan üç şeyin olmasıydı: renk, şekil ve yüz ifadeleri ! Garip ama gerçek. Gerçi Afrikalı'nın da, Amerikalı'nın da, Çinli'nin de kırmızıyı kırmızı, üçgeni üçgen olarak algılaması insana ilk bakışta *doğal* geliyor. Fakat yüz ifadeleri? Evet

bunlar, yani kızgınlık, sevinç, tiksinti, üzüntü belirtmek sanki fazlasıyla kültüre bağımlı edimler gibi geliyor insana. Fakat bulgular ortada ve sağduyunun sesi bilimsel araştırma sürecinde bir yere kadar vokal yapabilmek hakkına sahiptir diye düşünüp alta yatan nedenleri araştırmak istiyor insan.

Ve yüzlerle ilgili düşünmeye başladım.

Kara Kitap'ı yeni okumuştum. Hurufilik ile tanışmam ve bir parça araştırmam da aynı döneme rastgeli. Ve sinema koltuğuna kurulup hayalperdesine yansıyan "Gizli Yüz" bilimsel araştırma heyecanına mistik motifler ekledi diyebilirim. Hurufilik gibi bir düşünce akımının (tarikati ya da din demekten kaçınıyorum bkz. Ansiklopedi Savaşları Hayalet Gemi sayı 1) varlığı bile kendi başına bir heyecan öğesiydi benim için. İnsanların yüzündeki (burnu, gözleri, kaşları, ağzı vs. oluşturan) çizgilerin birer harf karşılığı olması ve herkesin yüzünden belli şeylerin okunabilir olması daha da önemlisi bunundüşünölmüşolmasıürkütücüydü.

1985 yılında sıcak bir San Diego gününde Baylis adlı araştırmacıyı düşündüren de -mistik motifleri olmaksızın- aynı soruydu aslında: beyin denen greyfurt büyüklüğündeki o anlaşılmas nesne acaba yüzlere özgü bir merkez barındırıyor muydu? Baylis'in laboratuvarında beynine derin elektrotlarla girilmiş bir maymun, araştırmacının yüzünü her görüşünde uyarılmış beyin potansiyelleri üretiyordu. Maymunlarla akrabalığımızın derecesini bilemiyoruz ama bildiğimiz şu ki maymunlar da kendi çaplarında ilkel bir sosyal hayata sahipler ve birbirleriyle anlaşılırken yüzlerindeki mimikleri kullanıyorlar. Baylis'in bulgusu buna bir ek daha yapıyordu. Daha doğrusu, beyinde yüzlerin algılanmasından sorumlu belirli bir bölgenin varlığını gösteriyordu. Tabii araştırmalar birbiri ardına rapor edilmeye başlandı. İnsanlardan alınan EEG kayıtları, insanların da yüz uyarısına karşı uyarılmış beyin

potansiyelleri ürettiğini ortaya koydu. Araştırdıkça daha ilginç veriler karşıma çıkmaya başlamıştı.

"Bayan M.... elli yaşında, evli ve iki çocuk annesiydi. Sabahleyin uyandığında yabancı bir adamla aynı yatakta olduğunu gördü ve çığlığı bastı. Kocasını, ne olduğunu anlamadığından sinir krizi geçirdiğini zannettiği karısını yatıştırmaya çalışıyordu. Bayan M.... kocasının yüzünü tanımamış, yabancı biri zannetmişti. Ancak konuştuğu zaman bu yabancı adamın kocası olduğunu anlamış ve yatışmıştı. Yüzünü yıkamak için banyoya gittiğinde kocası bayan M'nin ikinci çığlığını duydu. Bu sefer Bayan M.... aynada kendi yüzünü tanıyamamıştı!"

Evet Bayan M.... gibi nadir görülen prosopagnosia vakaları beyinde yüzlerle ilgili bir bölgenin, bir ağın varlığına ilişkin klinik bulguları oluşturuyordu. Bir başka ilginç bulgu da bebek çalışmalarından geliyor. Bebekler doğuştan, birçok yüz ifadesini oluşturabiliyor ve tanıyabiliyorlardı. Hatta doğuştan âmâ bebeklerin "rüya görürlerken" gülümsemeleri yüz ifadeleri ile ilgili davranışların doğuştan geldiğine delil oluşturuyordu.

Bir yandan kültürden bağımsız evrensel yüz ifadelerinin varlığı, bir yandan maymun çalışmaları, bir yandan doğuştan gelme özelliği, araştırmamın başlangıç verilerini oluşturdu.

Ve daha teknik bir çalışmanın ayrıntılarını incelemeye daldım. Güdülen mantık gayet basitti. Bilgisayar ekranından yüz, ağaç ve anlamsız bir resim gösterip, insanların EEG kayıtları inceleniyordu. Yani görsel olarak uyarıldığında beynin ürettiği potansiyeller karşılaştırılıyor. Uyarı olarak kullanılan yüz resminin aranışı Gizli Yüz'deki resimlerin kesilip biçilme sahnesini epeyce andırıyordu. Gizli Yüz'de aranan yüz ne kadar bilinmezse, burada aranan o derece netti. İfadesiz bir yüz. Bir sürü fotoğraf arasından seçilen yüz olumlu sonuç veriyor ve o yüz fotoğrafına karşı elde edilen elektriksel beyin potansiyeli ağaç ve anlamsız resme karşı elde edilenlerden istatistiksel olarak anlamlı derecede büyük çıkıyordu.

İncelemelerim bitmişti fakat yüzlerin önemi, yüzlerdeki ifadelerin algılanışı konusunda bir çok nokta yine de karanlıkta kalmıştı.

Şimdi düşündüğümde aklıma gelen açıklama üç aşağı beş yukarı şöyle: Yüzlerdeki ifadeler yalnız insanlar değil bütün primatlar arasında önemli bir iletişim aracı olduğu Darwin'den beri bilinen bir gerçek. Sözlü dilden daha eskilere dayanan bu iletişim aracının kullanımı ile ilişkili sinirsel yapılar doğuştan hazır olarak geliyor. Ve bu şekilde temel yüz ifadeleri bütün kültürlerde ortak olarak varolabiliyor. Fakat bu sinirsel yapının varlığı "babaanne nöron"u ile kanıtlanmamış. Bir ara araştırmacılar her cisme, her olaya, karşılık sorumlu bir nöronun var olduğunu ileri sürmüşlerdi. Yani babaannenizle karşılaştığınızda onu tanıyan bir nöron var olduğu için onu tanırırsınız. Fakat bunun yanlış olduğu ortaya çıktı. Eğer beyinde böyle nöronlar olsaydı o nöronun ölümüyle ilişkili bilginin, yani babaannenin, unutulması gerekirdi. Halbuki unutmaya ya da bunama yavaş yavaş, tüm bilgilerin solması şeklinde ortaya çıkmakta. Öte yandan beynin bazı bölümlerinin bazı özel fizyolojik işlevlere ayrıldığı da biliniyor. Örneğin beynin arka tarafındaki parça görmeye ilişkili temel sinirsel yapıları barındırıyor. O halde yüzlerle ilişkili bir sinirsel ağ da varolabilir. Bu çıkarsamanın gündelik yaşamdaki kanıtı şu olabilir: her gün bir sürü tanıdık tanımadık insan görüyoruz ve bu insanları yüzlerinden tanıyoruz. Üstelik bu tanıma işlemi diğer birçok görsel uyarıyla karşılaştırıldığında, çok daha çabuk tamamlanıyor. Neredeyse "düşünmeden" tanıyıyoruz birbirimizi. Oysa başka hiçbir cismi, kategorisi içindeki diğerlerinden ayırtma gibi bir ödevimiz hiç olmuyor. Günün hiçbir anında binlerce değişik ve birbirine benzer sandalyeyi /ağacı /böceği /köpeği birbirinden ayırmak zorunda kalmıyoruz. Ve birbirinin aynı birçok cismi de kanıtlıyoruz. Çünkü yüzleri tanımak, ayırtmak, onlardaki ifadeyi anlamak hayati bir önem taşımakta. Böyle olunca binlerce yıldır evrimleşen beynimizin bu şekilde günümüze ulaşması son derece doğal. Benim hala merak ettiğim harflerin bu konuya duydukları ilginin nereden kaynaklandığı? Yüzlerdeki her çizgi bir harfe karşılık geliyorsa nasıl oluyor da farklı yazılar okunabiliyor? Tabii tüm bu sorular bir başka yazının konusu olabilir.

BİR BAŞKA YAZI

sedef erkman

*"Ne tuhaf bir adam" dedi. "İnsan, yüzüne
bakınca yakında öleceğini anlıyor".*

Gabriel Garđa Marquez

İnsan yüzleri kadar ilginç başka bir görüntü var mıdır yeryüzünde? Bu karmaşık dünyada hayalle gerçek arasında gidip gelip yaşarken gördüğümüz en soyut, belki de en değişken nesne insan yüzü değil midir? Dünya tarihini, bu bambaşka açıdan yazabilir ve muhtemelen oldukça değişik sonuçlar elde edebilirdik.

Yüzlerin ardında gizlenenlere ulaşmanın bir yolu var mıdır? Bu sorunun arkasındaki merak, Hurufileri insan yüzlerini çözmek için harflere başvurma yoluna itmişti. Yüzlerden kelam okuyabilmek Arap alfabesindeki kıvrak harflerin bir marifeti de sayılabilir elbette, ancak bize göre yüzlerdeki anlamları, o değişken ve belirsiz görüntüleri somut bir hale getirme çabası olarak da görülebilir. Oysa, Tanrının suretleri olan bizler, tıpkı O'nun gibi bir bilinmezlik perdesi ardında kalmaya mahkumuz. Tıpkı Gabriel Garcia Marquez'in Yüzyıllık Yalnızlık romanının kahramanlarından Jose Arcadio Buendia'nın deneyip de başaramadığı gibi. Buendia, çevresindeki herşeyin fotoğrafını çekip üstüste basarak Tanrı'nın resmini elde edeceğine inanır ama sonuç koca bir sıfır.

Ya Borges'in Sheakespeare'ine ne demeli? "Ötekiler, hiç kimse olmadığını farketmesinler diye 'başka birisiymiş gibi yapma' alışkanlığını" geliştiren ve tüm yaşamını tiyatro sahnelerinde geçiren Sheakespeare. Tarihler, ölmeden önce ya da sonra kendini Tanrı'nın huzurunda bulduğunu ve o'na şöyle dediğini yazar: "Boşuboşuna onca kişi olan ben, tek ve kendim olmak istiyorum." Tanrı'nın sesi bir girdaptan karşılık verdi ona: "Ben tek kişi

değilim; senin eserlerini düşlemen gibi, ben de dünyayı düşledim, Sheakespeare kulum. Ve sen de düşümdeki suretlerden birisin; ve tıpkı benim gibi, hem herkes hem de hiç kimse olansın."

Hepimiz Tann'nın birer sûretiysek eğer, olay bambaşka bir havaya bürünüyor bu kez. Bir düşünün, M.Ö. 3000 yıllarından kalma bir Sümer heykeli, bir Rönesans resmi veya bir Ortaçağ köylüsünün yüzü ne denli benzer birbirine? Dünya belki binlerce kez değişmiş (bazıları bunu gelişme diye adlandırıyor). Yüzlerimizde ise aynı görüntüyü ikinci kez yakalamak mümkün değil. Suretlerinin bu kadar çok değiştii bir evrende yaratıcının, yani "aşkın" aynı kalıp kalmadığı önemli bir soru. Acaba Tanrımız o eski bildik Tanrı mı?

Herşeyin akıl almaz hızlarda değiştii bugünün dünyası ise her türlü durağanlığı tamamen dışlamış durumda. Böyle olunca yüzlerimizdeki değişim hızı da farklı boyutlarda sürüyor. Buna bir de son birkaç onyıllık marifeti olan "medya yoluyla imaj yaratma"yı da eklersek işin tadı iyice kaçıyor. Dünya her türlü hayal ve büyüden gitgide uzaklaşıyor.

Sahi, yükselen deęerlerin dünyasında siz neler okuyorsunuz yüzlerde?

BİLGİSAYARDA 'DEĞİŞEN SURETLER'

philip benson ve david perret

İki ya da daha fazla yüz fotoğrafını birbirine ekleyen bilgisayar görüntüleri son zamanlarda hayli popüler oldu. Ortaya çıkan görüntüler ünlü kişilerin portrelerini bozarak bizi eğlendirmekte, bazen de dehşete düşürmektedir. Oysa bu karmaşık görüntüleri yaratma teknikleri eğlencenin dışında adli bilim de, telekomünikasyonda ve hatta tıpta mevcut yöntemlere büyük katkılarda bulunmaktadır.

Bu teknik, gerek sonucunda ortaya çıkan ürün, gerekse kuramsal altyapısı açısından yeni sayılamaz. 1878 yılında, bir İngiliz araştırmacı ve bilimcisi olan Charles Darwin'in kuzeni Francis Galton yüz fotoğraflarını üstüste tabetmek suretiyle oluşturduğu bileşik fotoğraf adını verdiği bir teknik geliştirdi. Aynı etki bir Stereo-gösterici ve iki fotoğrafla da elde edilebilmektedir. Bu yöntemle de kişinin sağ gözüne ayrı sol gözüne ayrı bir fotoğraf gösterilebilmekte, kişi sonuçta bir yüz algılamaktadır.

Bu tekniğin işe yaraması için yüz fotoğraflarının aynı boyutta ve aynı pozda olması, ayrıca gözbebeklerin üstüste gelecek şekilde ayarlanması gerekmektedir. Böylece iki resmin bileşimi veya ortalaması olan üçüncü bir gerçek insan yüzü ortaya çıkabilmektedir.

Galton bu bileşim tekniğinin belli sosyal sınıftan insanların yüz özelliklerini belirlemek için pratik bir uygulama alanı olabileceğini düşünmüştü. Bu yaratıcı düşünce, Viktorya çağının tipleri ve kategorileri tanımlama manyaklığının bir yansımasıydı. Belirli gruptan insanların, örneğin suçluların, herbireyde ortak olan bazı özellikleri olduğunu ve bu özelliklerin o gruptan insanların yüzlerinin bileşimi

sonucunda bulunabileceğini iddia etmişti. Düşündüğü işlemler bireylerin kendilerine has özelliklerini ayıklayıp onları ortak paydada toplayan, ana özelliğini, mesela suç işleme eğilimini ortaya çıkaracaktı.

Bir bakıma, Galton arketipleri yaratıyordu. Sağlıklı insanı temsil eden arketip için ordu personelinin, hastalıklılık için veremli hastaların ve suçluluk için mahkumların yüzlerini üstüste basıyordu. Galton suçlu tipini ortaya çıkarmak için Kraliçe'nin Hapishane Müdürü Edmund Du Cane'den yardım istedi. Cinayet, hunhar saldırganlıktan veya şiddete dayalı soygun suçlarından hapiste yatan mahkumların fotoğraflarını kullandı. Sosyal önyargıları nedeniyle, ortaya çıkan tipin o bileşimi oluşturan tek tek suçlu bireylerden çok daha saygıdeğer gözüktüğünü görünce hayal kırıklığına uğradı. Bu durumu şöyle yorumladı:

"O korkunç çirkinlikler... yokoldu ve altta yatan insanî öz ortaya çıktı". Fakat Galton yine de ortaya çıkan bileşik portrenin "Suç işlemeye yatkın... aşağı insan" tipini gösterdiğini düşünmekte ısrarlıydı. Kolej öğrencilerinin yüzlerini birleştiren Galton'un çağdaşlarından John Stodderd ortaya çıkan bileşik portrenin onu oluşturan orjinallerinden daha yakışıklı olduğunu, orjinallerindeki çirkinliklerden arınmış olduğunu gözlemledi.

Bilgisayar grafiğindeki son gelişmeler Galton'un tekniğini geliştirmeyi mümkün hale getirdi. [...] Biz, bileşimi yapmadan önce yüzleri 200'lük bir koordinat serisine göre tanımladık ve bu noktalan referans noktaları olarak kabul ederek her yüz özelliğini işaretledik. Daha sonra oluşacak olan birleşik yüzün prototipinde bu yüz özelliklerinin orjinallerine göre nerelerde olacağını hesapladık ve son olarak da bu oluşacak prototipe uygun bir şekilde orjinalleri bozduk.

Dijital görüntülerin birbirlerine eklenmesi yeni

Philip Benson ve David Perret St. Andrews-Üniversitesi Psikoloji Laboratuvarlarında çalışmaktalar.

New Scientist 22 February 1992 sayısından derlenmiştir.

bir buluş değil; daha önce, videolarda uygulanmıştı. İki görüntünün birbirlerine karşılık gelen noktalarındaki ışık şiddetinin ortalamasının alınması şeklinde karışım elde etmek kolaydır. Bilgisayarlar bu iş için ideal aygıtlardır. Örneğin, televizyonda bir görüntü solarken diğerinin ortaya çıkışı video bilgisayarları ile gerçekleştirilen, sık sık uygulanan bir işlemdir.

Aynı teknik bir yüzün iki ayrı görüntüsü için de yapılabilir. Bu işlem yine bulanıklaşmayı beraberinde getirir. Fotoğraflar eğer kötü hizalanırsa ortaya çıkan bileşimde iki ağız, dört göz, dört kaş vs. olur. Michael Jackson'un "Black or White" video clipinde yapılan buna benzer bir şeydir.

Bilgisayarla oluşturulan bu bileşik fotoğraflar yüz tanımanın sosyal ve hafızaya ilişkin özelliklerinin araştırılmasında da yararı görüldü. Örneğin erkek ve kadın yüzleri. Galton'a göre cinsiyete bağlı arketipler arasında tutarlı farklılıklar bulunmaktadır. Eğer kadın ve erkek yüzlerinin şekilleri arasında böyle tutarlı farklılıklar varsa (ve eğer bu farklılıklar cinsiyetin tanınmasında önemli bir rol oynuyorsa) bu farkların abartılması erkeksilik ve kadınsılık çizgilerini ortaya koyacaktır.

Galton'un da söylediği gibi ortalama (bileşik) yüzler, bu ortalamaya giren bireylerden daha güzel/yakışıklı olmakta. Bunun iki nedeni var. Birincisi cilt renginin yumuşaması. Karıştırma işlemi, orjinal yüzlerde varolan ciltteki pürüzleri ve düzensizlikleri ortadan kaldırarak daha güzel bir görünüm oluşturmaktadır. İkincisi de bileşik yüzün şekli ve özellikleri. Buradaki etki yumuşak-odaklı fotoğraf tekniğinin yarattığı etkiye benzemektedir. "Ortalama yüz" tanım gereği onu oluşturan yüzlerin şekillerinin ortalamasıdır. Bazı ya/rlar güzelliği, yüze ait özelliklerin ortalama oranlara yaklaşması ile doğru orantılı olduğunu öne sürmüşlerdir. Langlois ve Roggman'ın deyişiyle "çekici yüzler yalnızca ortalama olanlardır". Fakat, asla "ortalama" olmayıp yine de çekicilikleri herkes tarafından malum olan Sophia Loren ve Gerard Depardieu gibi istisnalar bu iddiaya karşı görünmektedir.

Belki de bu durumlarda çekiciliği oluşturan etmen fizyonomiden çok kişiliktir. Ya da

görünürdeki uyumsuz özelliklerin bir çeşit dengeleme etkisi yaratması gibi tamamen estetik bir neden varolabilir. Ne yazık ki, bir insanın "tanınmışlığı" ile "tanışıklığı"ni hep karıştırırız. Bu nedenlerden dolayı, görüntüleri çekiciliklerine göre sıralamak hayli güçtür; "tanışıklığın", kendisi zaten "tanınmışlıkla" kolayca karıştırılmaktadır. Sosyal psikoloji bu konuda zorlanmaktadır. Örneğin özel olanı ayırt etmek isteyen kişi giyim, kozmetik veya davranış kalıplarıyla karşılaşır.

Galton tarihi kişilerin görüntülerini, bu kişilerin değişik ressamların yaptığı portrelerden derlemiş. Örneğin altı tane değişik antik madalyondan çektiği fotoğrafları birleştirerek Büyük İskender'in bir fotoğrafını elde etmiş. Galton bu ortalamanın gerçeğe en yakın suret olduğunu çünkü sanatçıların yaptığı kişisel yorum ve değişikliklerin ortalama alınırken elendiğini ileri sürmüştür. Kleopatra'nın bileşik portresinin tek tek yapılmış portrelerinden çok daha güzel olacağını iddia etmiştir. Kleopatra'nın bileşik portresinin orjinal portrelerinden daha güzel olmasına rağmen yine de o dillere destan güzelliğini gösteren herhangi bir belirtinin olmadığını; özelliklerinin sıradan olmakla kalmayıp sıradan İngiliz beğenisi için bile çirkin olduğunu söylemiştir. Galton'un bu düşünceleri kendi kuramını çürütmek bir yana güzelliğin kişisel, kültürel ve tarihsel etmenlere ne derece bağımlı olduğunu altın çizmektedir.

Bilgisayar destekli yüz-görüntüleri oluşturma bir çok uygulaması var. Bir yüz ve bir prototip alınarak aradaki farklılıkların abartılması ile bir bilgisayar karikatürü yaratılabilir. Kimi zaman bu bilgisayar karikatürlerinin gerçek yüzlerden daha kolay tanındığını saptadık. Bunun nedeni, yüzleri hafızamızda onları diğer yüzlerden ayıran özelliklere göre tutuyor olmamız olabilir. Karikatürler kişilerin belirgin özelliklerine dikkat çektikleri için gerçek portrelerden çok daha kolay kişileri temsil edebiliyorlar. Adli bilimciler şimdilerde, robot resim için, 1970lerde Jacques Penry tarafından geliştirilen **Photofit** tekniğine denk bir bilgisayar grafiği geliştiriyorlar.

Bilgisayar grafiğinin, yüzlerin yaratılması ve varolan resimlerin işlenmesinde adli tıpta olduğu gibi telekomünikasyon ve estetik cerrahide de uygulama alanlarını bulacağına inanıyoruz.

TUFAN

sadık türksavaş

Güneş Tann Şumaş'ın, gökyüzünün kurşunu geriliminden süzülerek, ıssız denizin durgun yüzeyine nakşeden saçları, ağır ağır geriye çekilmekte, giderek kararan ve ağırlaşan hava kendisine verilen sürenin artık dolmak üzere olduğunu işaret etmektedir, Utnapiştım'e. O ise, arkasında seçilmişleri ile birlikte, hayatı sarıp sarmaladığı gemisinden, bakışlarını dehşetle gökyüzüne dikerek, tufan yaratan Tanrı Enlil'e seslenir. "Ey Enlil, Ey bulutları güden; Bir zaman bir ev yaparız, bir zaman bir ağ atarız... Bir zaman usulca pay ederiz, bir zaman vahşice cenk ederiz... Bir zaman balıkçıl kuşları uçar, nehrin yüzü Şumaş'ın yüzüne bakar... Bir zaman nehir taşar, bütün şehri su basar... Bir mahlukun içinde köpüren bir hiddet var, bir mahluk kendini nimet olarak sunar... Ezelden beri hiçbir şeye görülmez ne sükûnet, ne karar... Ey Enlil, kızgın ölüm insanı daima arkadan yakalar. And olsun ki, ... bilge Ea Tanrılar meclisinde alınan kararı okurken, rüzgar O'nun sesini sazlık çitlere üfledi ve titreşen kamışların nameleri bana kutsal sırrı söyledi. And olsun ki,... eli hünerli Ea düşümde yol gösterdi bana ve şöyle fısıldadı ruhuma. "Çıkartmalısın seçilmiş çiftlerini bereketli Apsu'ya. Bolluk ve nimet vaad ediyorum orada sana" Düşün ki ey Enlil,... bulutları güden efendim, ölümlerin şekli yoktur... yok edilen de olsa, alıkonan da..." Sözünün nihayetinde, fırtına Tanrısı Adad'ın karanlık bulutların arasından gelen gümbürtüsü yeri göğü titretirken, Şullat ve Hanis ılık sesleri ile ona eşlik etmektedirler. Üçünün başını çektiği Tanrısallık konvoy yavaş yavaş gökyüzüne dağılırken, ilahi plan artık işlemeye başlamıştır. Adad'ın ard arda çakan ateş kırbağı, gökyüzünün bentlerine doğru ilerleyen Cesur Ira'ya yol gösterirken, tez ayaklı Ninurta muzipçe öne atılarak büyük havuzun kapaklarını açar. Artık, Bilge Ea'nın kutsal karantinasında

bütün başlar geri çekilmiş, bütün yüzler soluksuz kesilmiştir. Yeraltı Tanrıları'nın yukarıya doğru kalkan meşaleleri, yeryüzünü ve gökyüzünü kızıla boyarken, ölümlülerin çılgınlıkları şehrin üzerinde ağır ağır yükselir ve Adad'ın gürlemelerine karışarak boğulur. Rahipler tapınakların altında, krallar sarayların altında, saraylar çamurların altında kalır.

Şehir "4'ki kere on defa" yere çarpılan bir çanak gibi, tekrar toprak olur. Bütün Tanrılar ilahi çılgınlığın coşkusu içinde kendilerinden geçerler. Sonunda, ortaya öyle korkunç bir manzara çıkar ki,... kendileri de ürkek geriyeye çekilirler ve göğün en yüksek katına kadar çıkarak, olup bitenler yüzünden birbirlerini suçlamaya başlarlar.

Utnapiştım, gözlerini kamaştıran güneşin sıcaklığını, burun kanatlarında hissedip, meltemin sesini kulaklarında işitirken, ...dudakları şu sözleri mırıldanır. "Ey sevgili insanlar, denizi balıklar gibi doldurmak için mi çoğalmıştınız?.. Ey kudretli Tanrılar, dünyayı, dağlardan inen aslanlar gibi parçalamak için mi yaratmıştınız?... Yoksa, ... ölüm insana verilen en kutsal hediye midir?..."

Sümer Panteonundan bazı Tanrılar

Enlil: Kudret ve otoriteyi temsil eden baş Tanrı

Ninurta: Enlil'in yardımcısı.

Ea: Yer altında bulunan latısu okyanusunu bekleyen, bilgelik ve bereket Tanrısı.

Apsu •: Yeraltındaki tatlı su okyanusu Ea'nın evi.

Samaş : Doğruluk ve erdemi temsil eden güneş Tanrısı.

Adad, Şullat, Hanis: Fırtına ve rüzgar Tanrıları

Ira: Savaş ve hastalık Tanrısı.

**Utnapiştım: Nuh Peygamber.*

deja vu

*"Ey sevgili insanlar,
denizi balıklar gibi doldurmak için mi çoğalmıştınız?..
Ey kudretli Tanrılar,
dünyayı, dağlardan inen aslanlar gibi parçalamak için mi
yaratmıştınız?...
Yoksa, ... ölüm insana verilen en kutsal hediye midir?..."*

KÖRDÜĞÜM

selçuk akman

Bir mevlevi derviş gibi dönen plaktan Hümeýra'nın karamsar sesini dinliyorum. Daha doğrusu o dinletiyor kendini "ya herşeyim ya hiçim" diyor da benmi yanlış anlıyorum... Uzandığım koltuk içine çekiyor derler ya işte öyle geçiyor aklımdan, ya da hafızamın ıssız patikalarından birinde yolumu kesiyor parkasıyla vurulan delikanlı, belki tamirci çırağı. Ama zamanlar değişti, artık kaportacının öyküsünü anlatıyor, Nejat, Bulutsuzluk özlemi. Kaportacı haşin ve tez canlı ve ustası yok onun "işçisin sen işçi kal" giy diyen tulumları. Bu

"Her alanda bir geri çekilme oldu. Şanar döneminde , Şanar ve benzeri anlayışlar, Yeşil Giresunlu gibi prodüktörler ile şimdiki prodüktörler arasında çok ciddi bir fark var. Dolayısıyla herkes kendi kültürel talebini getiriyor. Yani Şanar'ın alıp yetiştireceği ve stüdyosunda emek vereceği genç insan tipi ben ve benim j ener asy onumdu... Yani Nükhet, Nilüfer, Yeliz, Yeşim gibileriydi. Şimdi başkaları. Şimdiki prodüktörün talebi biz değiliz. Değişen kültürel yapıyla birlikte yeni gelen ve özellikle Türkiye'deki müzik pazarını belirleyen kültürün talebi başka tür müzik ve başka tür yorumcu, icracı. Dolayısıyla, her alanda olduğu gibi bu alan da kendi payına düşeni yaşıyor, Türkiye'de."
Sezen Aksu, 1990

gün sanırım Kahya Yahya'nın günü, ama o da Kuruçeşme Pasha'nın kapısında taksi şoförlerini dövüyor, belki de Tophane 'de bahşişini alıp belediyeye haracını veriyor. Kimbilir...

"Mutsuz bir çocukluğum vardı" demiş Ajda. Şarkıdaki maymun, yerli malı Micheal Jackson, Cumhuriyet kızı böyle demiş ve eklemiş "Şarkı söylemek çıkışım oldu, başka şeyler de yapabilirdim; esrar, asit, alkol... Çocukları mutsuz etmesinler". Ne çok okuyorum bu sözleri bilmem kaçınıcı hamur sayfalarda... Mutsuz çocukluğunuz olunca iş değişiyor. Artık siz de sorunlu bir insansınız, binaenaleyh yüzünüzde gülücükler eksik olmasın, yarım kırılmış dudaklar ve rind olmaya hevesli bir aşüfteliği de taşımalsınız yanınızda. İşte o zaman pazardasınız ya da market mi desem? Orada sorunlu yıldızlar, acıyla geçirilmiş ilk gençlikler teşhir ediliyor. Saflık ve bekaret haddeden geçerek yitirilmiş geçmişe yanarlar. Gerçek olmayacak kadar artistik bir geçmişin edebiyatı yapılıyor. Evet belki de saklanmak zamanı değil ve saklanmak zamanı aynı zamanda.

Livaneli şarkıları içinde "Ulaş'a Ağıt"ın yeri yok, Selda Kızıldere'yi İstanbul Manifaturacılar Çarşısı'nda unutmuş, A.Nur Yengi isminde bir kızcağız karanfillere öğüt veriyor. Aman korkmasınmış, bir şiir yazsa dönecekmiş bütün anahtarlar tersine v.s. v.s. Hem nereden geliyor aklıma bu hikayeden tayyare düşünceler... Salondaki loş sesli kadın ısrarlı "Bir kördüğüm ki içim çözdukçe dolanıyor".

Hey gidi Hümeýra ne güzeldi sesin ya da bana göre. "Yaşamaya Dair"i dinlediğimde posterini asmıştım odama ve şimdi ne önemi var tüm bunların ve ne önemin kaldı senin bu günlerde. Akustik gitarınla "güzelliğin on para etmez" demiştin şu bendeki aşk olmasa. Veysel'e inat Veysel'den de güzel söylemiştin. Hatırlarmısın sen Sessiz Gemi'yi uğurlarken

1860'larda ülkemizde Hollanda büyükelçisi olarak bulunan bir zat tarafından yazılmış ve 1916'da basılmış bir belgede Kırşehir düğünü anlatılıyor. Kapıda davul zurna var diyor anlatan, evin dışında. Evin içindeyse 12 telli meydan sazı çalınıyor. Bildiğiniz gibi meydan sazı meydanlarda çalınan daha çok telli, sesi büyük bir çalgıdır, bağlama ailesinin en büyüğüdür. İlginçlik burada da kalmıyor. Belgeye göre içende meydan sazının yanında klarinet, keman, santur, tef çalınıyor.

Yine aynı kitapta anlatıldığına göre büyükelçinin yolu Muğla'da bir kiraathaneye düşmüş. Biliyorsunuz o zamanlar kiraathanelere önem verilir. Her türlü fikir alış-verişinin yapıldığı yerlerdir kiraathaneler. Bir âşık atışması varmış. Aynen şöyle anlatıyor büyükelçi: "Âşıklar oturdular, kahveci hakemlik yapıyor, daha yarışma başlamadan yaylı sazlar yerini aldılar." Yaylı sazları okuyunca tüylerim diken diken oldu. Bizim bildiğimiz atışmalar bağlamayla yapılır. Değil mi? Hayır bağlamanın adından bile bahsedilmiyor. Karşılı bir âşık varmış, o galip gelmiş. Tüylerim diken diken oldu. Orhan Gencebay, 1990

Erkin Koray "Every Breath You Take"i söylüyordu Yalnızlar Rıhtımı'nda. Moğollar, uzun saçları, geniş favorileriyle mecazi bir Fransayolculuğunukuruyorlardı. Zamandaha Ferdi Tayfur için erken, hanende melekler için çok geç. Havalarda Orhan Gencebay tadı vardı. Bir de sen vardın Hümeysra, ve yıllar sonra bak artık gazinolarda yıldızların başından aşağı gül dökmüyorlar, kart zamparalar iğreniyor artık

assolistlerin ayaklarından. Peki değişen ne? İstiklal caddesinde Markiz'i açacaklarmış, belki de açtılar. Bak lümpenleri kovduk. Saat onikide güvenle biniyoruz tramvaylara. Ve İbrahim Tatlıses sırf bu yüzden O Solo Mio diyor. Niye mi? Pavarotti yüzünden canım. Artık Pavarotti dinliyoruz, Ne Sun Dorma, Carusso, filan, yanında "Ablan Kurban Olsun Sana". Aboneyle dans ediyor Yonca Evcimik, ismi ve soyismi matrak şamama. Sonunda onu da meşhur ettik, değil mi? Belki Yonca'nın da çocukluğu sorunlu geçmiştir ne dersin? Bak caddenin çıkışında Fransız Konsolosluğu'nun önünde Orhan abimizle, Kayahan Açar kafa kafaya vermiş yürüyorlar. Bize yine yeni yeniden ızdıraplı şarkılar hediye edecekler. Belki de birini çekistiriyorlar. Kimi mi? Tabii ki seni değil. Senin bu romanda yerin yok. Yüzün, geçmiş bahar mimozalarında çok kullanılmaktan eskimış bir isim. Hem biliyorsun ki artık herşey değişti ve kimse masum değil. Yves Montand olmak için Edith Piaf gerekliyse, Bülent Ersoy olmak için Fahrettin Aslan gerekliydi. Şimdi birkaç Fahretine ihtiyacımız var, bak Melike'nin arkadaşı kanser olup firar etmiş memleketten, biz hala mahkumuz anlık keyifler veren tarihsiz acılara. Günlük hayatımızın ideolojisini Aysel Gürel yazıyor da, umarsızca uyguluyoruz, alay ediyoruz arasına. Peki o zaman neden "Dağlara Gel Dağlara" diyor Grup Yorum ve neden sürekli girip çıkıyor içeri. Ahmet Kaya başını kaldırıyor mu gerçekten mahkeme salonunda, hani kaçak aldığı Mercedes yüzünden çıktığı duruşma salonunda. Kibariye'nin Emmioğlu'ndan bize ne, ve neden boşverli şarkılar söylemiyor İlhan İrem. Bak Muazzez de yaşlandı. O gidince kimden dinleyeceğiz telaşlı kanunlardan sarışın türkçeyi. Bir düşün, bir düşün ki duyarsız günlerimizin hükmü yok saatlerinde, bir teselli verecek kimse kalmadı. Dertler bizim dertlerimiz değil. Kula kulluk etmenin "in" olduğu günlerde, seni dinliyorum, bir mevleyi derviş eşliğinde.

Ve "Öyle uzak ki ellerim, uzakları aşıyor"

SONRA... SIRASIYLA

halide velioğlu

Çok zayıf, kara ve mahallenin diğer çocukları gibi dazlakçaydın. Pantolonların askılar olmasa düşecek gibi, ayakkabıların da oldukça eskiydi. Sonra gözlerini gördüm. İncecik uzun boynunun üzerinde taşıdığın küçük yüzünde o iri, durgun gözlerini. Bilmek istedim, onları nasıl taşırdın.

Mahalleli, kadın erkek, çoluk çocuk toplanmıştı. Bu bir sünnet düğünüydü, hem de atölyede... Herkes yerini bir kez almış bir daha da değiştirmemişti. Sapıtma endişesinden erkekler henüz pek içemiyor, herkes herkesi, en çok da kendini kolluyordu. Bir tatsızlık asla çıkmamalı, yemeğin tadı damakta, anısı fotoğraflarda kalmalıydı.

Sen bahçenin bir köşesinde, gelir gelmez seçtiğin ilk yerde durdun. Ne büyüklerin bilmemneye göre dizildikleri kontrol zincirine ne de sünnet çocuklarına ve pipilerinin etrafında toplanmış meraklı çocuk kalabalığına karıştın. Sorduklarında sana "sonra" dedin "sırasıyla". Israr etmediler.

Yemekler yarılanmaya ve rakılar yuvarlanmaya başladığında kahkaha sesleri duyulur oldu tektük. Kadınlar kocalarını kolladılar çocukları gibi, belli ki çakırkeyf olunacaktı birazdan.

Bir çocuk durmadan kaset değiştiriyordu. Ses floresan beyazlığını da alıp içine makinalan örten çarşafların üzerinde kalıyordu, kimse duymuyordu. Sonra sen usulca yanaştın teybe ve cebinden bir kaset çıkardın. Çocuk birşey diyemedi sana; sessiz ve kararlıydın. Yerleştirdin kasedi ve bahçedeki köşene çekildin.

"Karakolda ayna var ayna var

Kız kolunda damga var..."

Çocukların annesi çıktı birden ortaya, sana seslendi ve kalabalığa dönerek "davetlim, özel konduğum" dedi. Kalabalık gülümsedi sana. Çocuklara gülündüğü gibi yukardan ve ezbere... "Hadi" dedi çocukların annesi ve sen başladın.

Önce söğüt dalı kadar ince kollarını kaldırdın havaya, sonra başın bir yana yattı hafifçe. Parmakların şıkırdamaya başladı, gözlerini kapadın ve oynadın.

Kalabalık ilk şaşkınlığını atınca üzerinden, sana tempo tutmaya başladı. Herkes sana bakıyor, sen oyununa bakıyordun. Gözlerin kapalıydı.

Terbiyeli kalabalık fire vermeye başladı; birileri ortaya fırladı. Karşında dönüyor, eğiliyor, çöküyor, kalkıyor, sallanıyordu. Sen oynuyordun. Bakmıyordun. Bir ara masaya çıkardılar seni, gizlice içirdikleri bilmem kaçınıcı rakıdan sonra. Artık gözlerini hiç açmıyordun. Herkes eğleniyor, sen oynuyordun.

İlk, kadınların aklına geldi "gidelim, geç oldu" fikri. Önce masayı sonra kocalarını topladılar. Sünnetliler ve pipileri, çoktan yorgun düşmüş, uyuyorlardı. Çocukların annesi gecedен memnun ve muzaffer mahalleyi uğurladı.- Bense seni aradım, bulamadım. Oynuyor muydun yoksa hâlâ? Yoksa sırasını bilmediğin, bir başkasının oyununda miydin? O an anladım bildiklerini, nasıl beklediğini, "sonra, sırasıyla"nın anlamını ve ençok da gözlerini nasıl taşıdığını.

...ne çok insan yüzü varmış da hiç farkına varamamışım. Bir sürü insan varfakat yüz ondan dafazla, çünkü her insanın yüzü birkaç tane. Aynı yüzü yıllar yılı taşıyanlar var; tabii eskir bu yüz, kirlenir, kıvrımlarından aşınır, yolculukta giyilen eldivenler gibi bollaşır. Tutumlu basit kimselerdir bu gibiler; yüzlerini değıştirmez, temizlemeye bile vermezler. Nesi varmış derler ve kim onlara bunun aksini kanıtlayabilir? Şimdi madem birçok yüzleri var, ötekileri ne yaparlar sorusu gelir akla. Saklarlar. Çocukları kullansın. Ama bu yüzleri, köpeklerinin de takınıp sokağa çıktıkları olur. Neden olmasın? Yüz yüzdür.

Başkaları, yüzlerini korkunç bir çabuklukla takar takar, eskitirler. Yüzler önce hiç bitmez gibi gelir onlara; fakat kırklarına daha yeni basmışlardır ki: sonuncu yüzdür kullandıkları. Ama bir gün gelir başlar trajedi: Yüzlerini sakınmaya, idareli kullanmaya alışmamışlardır; Sonuncu suratlarını bir haftada eskitip delik deşik ederler, birçok yerleri kağıt gibi incelir, giderek astar gözükür; yüz olmaktan çıkar yüz, ve bununla dolaşırlar.

Fakat kadın, kadın: büsbütün kendi içine gömülmüştü; öne doğru eğilmiş, elleri içine gömülmüştü. Notre-Dame-des-Champs Caddesinde, köşedeydi. Onu görünce sessiz yürümeye başladım. Yoksul insanlar, düşünceye dalmışlarsa rahatsız edilmemelidir. Bakarsınız düşündükleri şeyi bulurlar.

Bomboştı sokak, boşluğun canı sıkılıyordu; ayaklarımın altından adımımı çekip, bir takunya gibi sağa sola fırlattı, tak tuk gürültüler çıkardı. İr kildi kadın ve kendini ellerinden kopardı; o kadar çabuk, öyle şiddetli ki, avuçlarında kaldı yüzü. Yüzünün oyuk kalıbının, avuçlarında durduğunu görebildim. Gözlerimi bu ellerden ayırmamak, bu ellerden koparılıp alınanı görmemek, bana tarifsiz bir çabaya maloldu. Bir yüze içinden bakmak, bana dehşet veriyordu; ama ben, daha çok, çıplak çiğ etli, yüzü yok o baştan korktum.

**malte laurids brigge'nin notları,
Rainer Maria Rilke**

"BİZ ADAMA GÖLGEMİZİ BİLE ÇİĞNETMEYİZ..."

orhan selim

isminizden memnun musunuz? Ben değilim. Her durum için ayrı bir ismim olmasını istemişimdir. Her yeni tanıştığım insana kendimi değişik bir isimle takdim etme isteği yiyip bitirmiştir beni.

Bu takma isimlere karşı duyduğum ilgi sadece kendi ismimden memnuniyetsizlik değil aynı zamanda başka bir isimle nasıl bir kişi olurdum, nasıl bir yüzüm olurdu, nasıl davranırdım merakı olmuştur. Düşünsenize Müjde Ar gerçek adı Suat Ebreml ile ortaya çıksaydı acaba nasıl bir imaja sahip olurdu? Ya da yerli Alain Delon'umuz adım Cüneyt Arkın olarak değiştirmeseydi, Anadolu'nun Yazlık sinemalarında Fahrettin Cüreklibaturl'un Malkoçođlu'nu seyreden halkımız doğan çocuklarına Cüneyt değil de Fahrettin adını koyarlarmıydı yine de? Ya da "Sezenkolikler". Gülümse'yi, Sen Ağlama'yı Fatma Sezen Yıldırım'dan dinleselerdi, yıllarca "Fatmakolik" olurlar mıydı? Belki de Hümeýra evlenmezdi Bumin Gaffar'la bildiğimiz Fikret Hakan olmasa? Kimbilir?

Bu takma isimler kimi zaman yeni bir imaj oluşturmak için kullanılmakta, kimi zamansa kendini gizlemek için seçilmektedir. Örneğin izmir'de Yunan askerine ilk kurşunu sıkan Hasan Tahsin adlı gazetecinin aslında Osman Nevres

olması bir güvenlik önlemi olsa gerek. Ya da birçok gizli örgüt çeşitli kod adlarını gizli işler çevirdikleri için kullanıyorlardı. Örneğin, bir siyasi akıma ismini (takma ismini) verecek kadar meşhur olan Troçki'nin adının Leon Bronştayn olması ve Troçki ismini hapisneden kaçtıktan sonra bir nedenle isim uydurması gerektiğinde eski gardiyanının adının gayri ihtiyari ağzından çıkması sonucu ona takılı kalması da basit bir güvenlik önlemi olarak gözükmekte. Fakat bir de şöyle düşünün: ya buna gerek olmasaydı, ya Troçki Kızılordu'yu Leon Bronştayn ismiyle kumanda etmiş olsaydı acaba Bronştaynizm diye bir akım olabilir miydi? Oysa Troçki, **-izm** eklemek için çok uygun bir ad, değil mü.

Bunları imaj problemleri ile karıştırmamak gerek. Bazen de takma isimler ticari amaçlar için işe yarayabiliyor. Mesela bir zamanlar Mike Hammer serisi Türkiye'de çok tutulan bir kitap dizisi olmuştı. Sürekli Mike Hammer'in yeni maceraları okuyucuların nefesini kesiyordu. Fakat işin gerçeği Kemal Tahir adlı büyük romancımızın bir müddet sonra çevrilecek Mike Hammer'ler bitince dizinin devamını kendisinin yazmasıdır (Bir rivayete göre, ünlü yazarımıza bu şeytani fikri veren editörü Ertem

Eğilmez'dir. Şaşı Mustafa'nın yalancısıyım.)

Tabii bu basit ticari anlayışın (tecimsel de diyebilirsiniz) Koskoca Kanuni Sultan Süleyman'ın şiirlerini Muhibbi mahlası ile yazmasıyla hiç mi hiç ilgisi yok. Fakat Aziz Nesin'in şiirlerini bir ara Vedia Nesin adıyla yayınlaması bir yasak aşkın doğmasına neden olmuştu. Evet Orhan Kemal adlı bir genç bu şiirleri okuyup Vedia adlı bu duyarlı kıza aşık olmuştur. Gerçeği öğrenince ne kadar üzölmüştür, Orhan Kemal, yani Mehmet Raşit Ögütçü. Ne diyeceksiniz Yalancı Dünya?

Yalancı Dünya dedim de aklıma Çelik Bilgin geldi. Biliyorsunuz Stalin çelik demektir. Çelik Bilgin de Yalçın Küçük'ün, Yalçın Küçük'ü övmek için yarattığı bir hayali muharrirdir. Fakat yaratılmış bu muharrir ismiyle müsemma Stalin'in mürekkep yalamış türevidir. Her neyse politik nedenlerden dolayı takma isim kullanmak çok yaygın bir davranış, Ali Sirmen'in aylarca, hapiste olduğu için Samim Lütfü adıyla yazması gibi. Acaba fırsat olsa da incelesem diyorum Samim Lütfü ile Ali Sirmen'in yazıları arasında kalem/karakter farkı bulunabilir mi? Çünkü bazen takma bir isim yeni bir kişilik olarak eskisini gölgede bırakabiliyor. Sadık Özben'in mariz kişiliğinin Murat Belge'yi gölgede bırakması gibi.

Nedense bana en romantik gelen Orhan Selim ile Server Bedii arasındaki kalem düellosudur. Yani "biz adama gölgemizi bile çiğnetmeyiz oğlum,

yetim-i safa" diyen Nazım Hikmetle, "bu kavgada değil bir nokta bir eğri virgül bile olamayan" Peyami Safa arasındaki düello. Kim mi kazandı? Siz de bir alemsiniz, sorulacak soru mu bu?

Bir başka ilginç isim meselesi de "takılan isimler" değil de eksiltelen isimlerdir. Bunlardan en dürüstü Tarık Dursun K. herhalde. Kakinç soyadını K. diye kısaltmakla yetinmiş. Fakat Havva Pınar Kür'ün Havva ismini hokus pokus yok etmesi, Oktay Rıfat'ın "Horozcu" soyadını yok sayması, Alpay Nazikîoğlunun sadece isim olarak kalması bayağı bayağı eksiltelen isimlerdir. Eh, haksız da değil Alpay, düşünsenize radyo da şöyle bir anons:

"Evet sevgili dinleyiciler, simde de Ali Kaptanoğlu'nun III. Şahsın Şiiri'ni Alpay Nazikîoğlu'ndan dinliyoruz."

Attilâ ilhan mi dediniz? Evet ama, Ali Kaptanoğlu da Attilâ ilhan'ın Şoför Nebahat'a attığı imza.

Ne yapalım hayat böyle, isim-imza, imaj önemli. Bunu kavramak önemli. Hiç bir şeyin önderliğini kimselele kaptırmayan Atatürk bu konuda da bir önder. Meşhur imzasını birçok güzel imza önerileri arasından seçmiş. Ve biz de O'nun açtığı yoldan kurduğu ülküde hiç durmadan yürüyoruz. Amin.

YEDİ TÜL DANSI

murat gülsoy

Kavak ağaçlarının kurşuna dizilecekmiş gibi sıralandığı uzak düzlüklere bakan şehrin dış kıyısında yeni yapılmış olmasına rağmen bilinmez nedendir hemen derin çatlaklarla içinde yaşayanlar gibi vaktinden çok önce yaşlanmış bir binanın dokuzuncu katında pis ve dağınık bir evinde tüm ümitlerini yitirmiş bir sürü adam hayal edebilir insan, ama hiçbiri Yusuf Bey gibi olamaz.

Aklının içine türlü görüntüler, her akşam ziyaretine gelen eskimiş ve cansıkıcı fakat yokluğu tassavvur edilemeyen dostlar gibi damlamaya başlayacaklar her yudumda. Her yudumda biraz daha karışan kişiler, olaylar. Anlamsız fikri sabitler. Öldü mü kaldı mı bilinmeyen eski arkadaşlarla çekilmiş fotoğraflarda gür saçlarıyla Yusuf Bey. Küçük Çiftlik Parkında Hamiyet çıkmadan önce demlenirlerken. Neler konuşturlardı, Yusuf Bey'in gençliği ne düşünürdü de öyle ölü gibi fotoğrafçıya bakardı... Objektife sıyrık sıyrık gülen ince kravatları ve siyah kemik gözlükleriyle fakülte arkadaşları, herhalde Celâl Bayar'ın Amerika seyahatini tartışacaklar birazdan. Ya da kafalar iyice tütsülü, devrin moda şarkılarını terennüm edecekler. Sonra kimbilir film nerede kopacak?

Oysa kendisi nasıl da dalgın, halbuki daha Sevtap bile yok ortalıkta, allahbilir çocuk... Kimbilir neyi düşünüyor... Sanki kendisini bekleyen karanlık geleceği görmüş gibi o gece. Hangi gece, kiminle nerede?

"Cem!.. Cem!.."

"Efendim baba..."

"Oğlum diyorum ki bir bakkal yapsan... yani... bir küçük kanyak alsan..."

Rezillik bu. Düşmüşlük. işe yaramaz alkolik bir baba olarak Yusuf Bey o yıllarda ne kadar popülerdi; bilen, hatırlayan var mıdır şimdi. Ümitlerle doluydu. Dolu dolu yaşamıştı. Beyoğlu, Tepebaşı, Kristal... Hepsinde şef garsonlar tanırdı bu yakışıklı genci. Bilirlerdi zengin değildi ama yine bilirlerdi bütün kızların nasıl da uzaktan uzağa iç geçirdiklerini onun için. Hatta bir ara nereden denk gelmişse fakülteden bir arkadaşının vasıtasıyla -galiba Maçka'da- mavi köşkteki partiye gitmişti de tüm Dame de Sion'lu kızlarla dans etmişti. Ve ondan sonra bu esmer ve ince bıyıklı delikanlının şöhreti okulda öylesine yayılmıştı ki Sörlerin bile kulağına gitmişti varlığı.

Kanyak. Bari çikolata da olsaydı. Bu çelimsiz çocuktan fazla şey istemek olmaz mı? Vicdan azabı. Kapağın gevşekçe dönüşü. Yoğun alkol kokusu. İlk yudumda içine işleyen sıcaklıkla birlikte bambaşka bir zaman dilimine, eski bir eğlenceye...

Artık Aysel Tanju mu yoksa Ayşe Nana mı olur bir kadın müzikle kıvrılıp Yusuf Bey'in kanma işliyor. Terkettiği Fakülteden arkadaşları da artık birer birer bir iş tutup efendiden adamlar olmaya başlamışlardır. Yoksa daha da mı gerilerde bir yerde? Görüntüde en büyük aşkı -kimselere söyleyemezdi adım çıkar diye- Rita... Aşk Tanrıçası... Yedi tül dansı... Yüzyıl geçse unuttur mu acaba... Acaba bu işve ve ter içinde kıvırtan dansözlere değişir mi... Zamanın yabancı hayranlığından o da nasibini almış ama yine de ilk göz ağrısı -belki de ilk seyrettiği filmde, öyle hatırlıyor- Cahide Sonku...

Hamiyetler, Müzeyyenler, sabahlara kadar fasıllar... Ve kendi kırık dökük hayatı. Ne tuhaf, alkolün etkisi herhalde, yaşarken dünyanın sonuymuş gibi gelen o günleri şimdi buruk bir tebessümle meze yapıyor. Aklında eski bir şarkı... ***bakmıyor çeşm-i siyahım l yetiş ey gamze yetiş imdade...***Gözünün önünde Sevtap'm bunaltıcı hırçınlığı, gözünün önünde tüm heybeliyle kendisi, git diyor, git... Nereye gidersen git. Bu ilk ayrılıkları belki. Genelde ilkler akılda kalır ya. Oysa kaç kez terkedecektir Sevtap Yusuf Bey'i ve kaç kez dönüp gelecektir Sevtap, kaç gece sabahlara kadar sevişeceklerdir... Cem'in dünyaya gelmesi bile fırtınalı evliliklerinin hızımı kesemeyecektir. Ve bir gün son kez terkedecektir Sevtap, Yusuf Bey'i ve Cem'in bebekliğini ve hayatı.

Talihsiz kadındı diye düşündü. Bulanık hayaller içinde Cahide'nin eşarbına bürünmüş Sevtap, uzaklardan gelen tanıdık bir şarkı, Beklenen Şarkı değil, ***put the blame on me...*** Kanyak da bitti.

Mutfağa doğru artık iyice yaşlanmış bedenini sürüklerken Cem'in çoktan uykuya dalmış olduğunu farketti. Sevtap hamileyken hep kız olsun istemişti. Yasemin koyacaktı adını.

Koyu bir çay. Sırf dem. Hep aynı zamanlarında gecenin, karanlıklardan çıkan gılyabaniler gibi gelip çöreklenen geçmiş zaman hesapları ve pişmanlıkları: Acaba fakülteyi bitirseydi şimdi nerede olurdu; nasıl, mutlu mu, mutsuz mu? Şükran'la -Hukuk'tan- o tiyatroya hiç gitmeseydi, Cahide'nin filminde oynayacağı o önemsiz rolü hiç kabul etmeseydi yakar mıydı sonradan o depoyu? Yakmış mıydı gerçekten o gece, yoksa yaşanan bir koca hayal miydi? Yanan Yusuf Bey miydi? Yanan Sonku Film'in ve Cahide'nin ve Yusuf Bey'in gelecekleri miydi? Yanan Sevtap'm siyah-beyaz fotoğrafları mıydı bilmem kaçınıcı terkedeşinden sonra?

Neye yarar şimdi pişmanlık! Fakat insan ömrünün sonuna yaklaşp da hiç bir ümidi kalmayınca, eskilerden başka nereye sığınabilir ki... Zaman zaman, umulmadık bir şekilde erken uyanıp da sabah sisinin dağılışını seyrederken, kendini Ege Bahçesinde bulması da bu yüzden... Sevtap'm süet eldivenli elleri, kendisinin sinekkaydı yüzü, Cihangir'in öğlen saatleri, bahçenin تنها güzelliği... Birbirlerine nasıl da yakışmışlardı hemen. Cahitlerin evinde daha karşılaşır karşılaşmaz sanki kayıp notalar birleşmiş, eski kırık bir madalyon yitik parçasına kavuşmuş, bir

bilmece çözüldü gibi akmışlardı birbirlerinin hayatına. Sonu felaketle biten bir akış.

Kötü bir şaka olmalı diye düşünürdü Yusuf Bey, her felaketin ardından. Sanki zimmetine para geçiren o soğukkanlı Yusuf kendisi değil, sanki cürüm gecesi Rujenuar'da Huysuz Virjin'in takılmalarına kahkahalar atan o değil, sanki Sevtap'la taksiye binen başka biri, yo bu film kendi oynadığı değil. Saçları bu kadar dökülmüş olabilir mi. Halbuki daha ergenlikten henüz çıkmış bir delikanlıdır Yusuf Bey mali polis ve patronun karşısında saçları beyazlanırken. Bu filmi daha Elhamra'da yeni seyretmiştir. O adam kendisi değil tabii, baksana Ertuğrul Muhsin, işte canım, kadın da Cahide, Sevtap çocuk o zaman.

Halbuki ne güzel başlamıştı birliktelikleri. Yusuf Bey her tatil günü ve ya iş çıkışı Sevtap'ı kaptığı gibi sinemaya, Rüzgar Gibi Geçti'nin kimbilir kaçınıcı kez seyredilmesi, on dakika ara, fırladıkları gibi Emirgan'dalar, semaverde çay, garsonlar âşinâ... Evde geç saatlere dek mırıl mırıl sevişecekler de Yusuf Bey güç bela uyanacak sabaha... Gel gör ki daha senesi dolmadan ne şiddetli kavgalar, eve geç gelmeler, gelip de Sevtap'ı bulamamalar, kırıp dökmeler, komşuların duvarları yoksayan dedikoduları... Ertesi gün herşeye lanet edip soluğu Ardaş'ın meyhanesinde almak. Pilaki, rakı, geveze arkadaşlar. Sonra hep bir ağızdan yana yakıla şarkılar, *nerden sevdim o zalim kadını l bana zehr etti hayatın tadını...*

Barıştıkları bir gün, Mecidiyeköy'de günlük güneşlik bir dut sefasında Sevtap'm eteğindeki dutları dalgın dalgın yerken dediklerini hiç unutamaz. Biz niye böyleyiz Yusuf demişti. Zannederim asla rahat, huzur bulmayacağız şu dünyada. Yusuf kolaylıkla avutmuştu Sevtap'ı ve kendini o gün; fakat yıllar sonra dönüp dolaşıp gözünün önüne gelip duruyor karısının mahzun hayaleti.

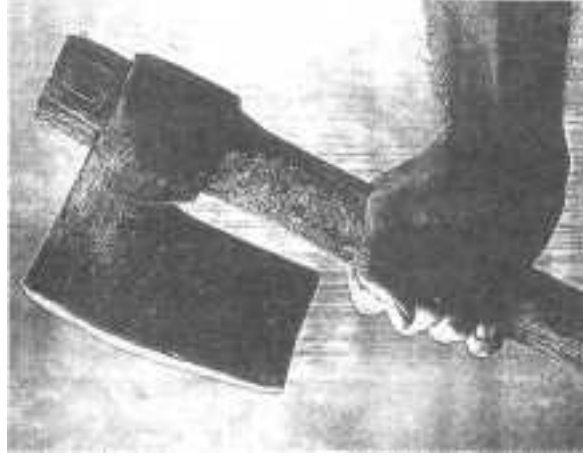
Zaman, diye düşünüyordu Yusuf Bey, hayatlarımızın mahvına sebep olurken şu talihsizi yavrucağı büyüten zaman. Kimbilir onu ne tür hayal kırıklıkları bekliyor. Kimbilir kaç yaşında ölecek, nerede, nasıl...

Ve zaman, bu eskimiş, yıkılmış ve yanmış adamı nasıl da olgunlaştırıyor, en büyük dostu yalnızlığın kollarında.

Meçhul bir sevgilinin peşinde kendini yitimekteyken oğlu, tahmin edilemeyecek bir şekilde mesut kapanacaktır gözleri Yusuf Bey'in hayata, kulaklarında belli belirsiz bir şarkı: *gözlerinin önüne başka hayâl girmesin...*

Kavak ağaçları uzaklardan gelen bir evvel zaman rüzgârıyla ürperdiler...

ORMAN KANUNU

Hektarlarca orman alanı, konuya en hassas yaklaşması gereken kişilerce bile, rahatlıkla gözden çıkarılabiliyor. Ve bu kıyımlar sürerken, her seferinde, "Ağaçların çok azı kesilecek, yerlerine yeni fidanlar dikilecek" türünden açıklamalar yapılıyor. Tek bir ağacın en az 20 yılda yetiştiği unutulurak! Orman kanunu bizler sayesinde işliyor. Kıyımı durdurmanın tek yolu, hangi gerekçeyle olursa olsun, ormanlardan elimizi çekmek. Hiç değilse çocuklarımız için... Biz Türkiye'nin doğal çevresini korumaya kararlıyız. Sizin de katılmanızı bekliyoruz.

kutupyıldızı

BİR ŞEYİN DESTANI

ferhat aktan

*En büyük Aşk romanıdır bu. Bu Romanı
biz, bizim zamanımızda okumuştuk. Siz
neyse ki daha iyi zamanlara rastladınız
Sakin okuma... Tüberkülozlu, falan diyorlar
Ödüm kopuyor beğendiğimi söyleyemiyorum
Bir okudum, Sonra bir daha
Dehşetengiz bir şey. Tabii aşk delilik
Heatliff müthiş, Catherine müthiş
Metin ERKSAN-MAYIS 1988*

Saatimi onbeş dakika ileri aldım, onbeş dakika sürdü gün.
Düz bir satıhta yürüyordun yüzünde yıldız romanları.
Yıllar önce konkav koltukların kucağında okumuştun.
Oysa başka şarkı dudağındaki ılık
Ezberindeki isim hep aynı zikir.
Cilt cilt gülümsüyordu Catherine, hani bir kıvrımında uyuduğun
Kıskanç bir çingeneydi gördüğün düş / Heathcliff değilse
Neydi seni çeken / kumsalda balıkçılara eşlik etmene sebep.
Gözlerim çok mu karanlık bakıyordu, Çocukluğun ürkerdi sesimden
Kırmızıya oynayabilirdi genç adam, üstündeki kruvaze ceket kirlidir
Bilmek Pek önemli değil ya da Hafıza bu oyunda kaybetti.
Ola ki sarhoş gecelerden biri ceketine kezzap dökmüşse işi zor
O bunu istemezdi, çünkü süslü faturalarla çalıştığı fabrikalarda
kayıp yürekler koleksiyonu yapar görünmek istemezdi genç adam.
kişisel tarihi oyun ediyor diye düşünebilirsiniz ama öyle basit değil
Bu başlıbaşına bir yanlış anlaşılma, çünkü kahramanımız ismiyle malûl
Hiçbir zaman ceket giymedi ve hâlâ acısını çekiyor mudur? Kimbilir.
Ben pek tanımam belki okuduğum kitap bittiği içindir ki,
Böyle neşeli ve güleç satırlarla süsleniyor kağıtlar.

Saatimi onbeş dakika ileri aldım, onbeş dakika sürdü gece
Carlos Castenada olarak değiştirdim adımları, Avrupa'da bir yer oldu
sonra aklımdaki Rüzgarlı bayır, küçükken devirdiğim Abajur düştü peşime
hani kıvrımlarında el emeği göz nurumun solduğu kitapla kırıstırırken
yıldız romanları serisinden olduğunu söyleyen melon şapkalı adam
hatırlayamadım çok gençtim ve gözlerim ısıırıyordu kirpiklerini
işte böyle başladı münakaşa;
benim zavallı günlerim, ezberimdeki gizli sebep
genç adam nerden çıktı diyebilirsiniz,
sıfatını sevdim ve inandım ona
yaşlı abajurumun da katkısı oldu. Her ikisini de geveze dilim sevdiği için
yazdım, boş durmasın diye sayfalar, cilt cilt gülsün diye Catherine.

Şimdi ben esrarengiz bir müfettişim ve dava arıyorum kendime
çevremi bedavacılar sarmasın diye gizlice soruşturmaya karar verdim.
neyi mi?
Bileceksiniz, bir deniz ülkesinde melekleri bile güldüren yoksul kaderimi.
Abujurumu arananlar listesine koysam ısrarla kaçır ve gülümser yüzüme
yakalarsam işim zor. Çünkü bilirim konuşmaz, yada az konuşur
-dostlar arasında-
Ben dinlerim ya da bana öyle gelir, neyse suçu hazır; hükmü isyan
genç bir adamı öldürdüğü söyleniyor.
Ben söyledim gerekçeye herkes güldü
Ve insan umut ettiği sürece yaşar değil mi?
Hem asıl söz sahibi, sıfatı özenle seçilmiş kişidir.
Hakkım aramalıyım, söz gelişi bulduğumda güneş tutulmalı.
Aydınlanmalı bütün olay -annemin bu tutanakta yeri yok
Üstümü arayan polislere gerçek kimliğimi gösteremem
çünkü gizli bir soruşturmanın en can alıcı yerindeyim
azılı bir paranoyak sanabilirler belki
benim diyebileceğim yüz çigillerini sayfalarca yitirebilirim

Hem asıl söz sahibi, sıfatı özenle seçilmiş kişidir / değil mi
Sevgili Catherine, neden sahte isimler takıyorsun
Acı çektirmeyi intihar eğilimli dostlarımız mı öğretti sana
Biliyorsun genç adam küsmüş yine, eskisinden de kirli kruvaze ceketini
Kitaplar okuyor yaşlı bir abajurun eteklerinde.
Sevişmek zamanı gelmedi mi gündüz güzeli, bak gözümü oyuyorum peşinden'
Biri görse Ahmet Cemil der "Ne arıyor bu Romanda?"
Ama sen geçip gidersin caddenin karşı kıyısında, delikanlılara gülümsersin
durmadan
Biliyorum ben esrarengiz bir müfettişim ve bela arıyorum kendime
Çevremi bedavacılar sarmasın diye, saklanıyorum sokak lambasının altında
Kahretsin ki her yer karanlık, beni aydınlatıyor pencereden bakan gözlerin
Ve bakıyorum sana okuduğum kitabın kıvrılmış sayfalarından
Genç adam alıp gidiyor seni, uslu gözlerle ağlıyor okuyucu
Işığın mutlu sonla sönüyor; yaşadıkça sürüyor roman.

"Oysa başka şarkı dudağımdaki ılık
Ezberimdeki isim, hep aynı zikir."

TANRILAR ÇILDIRMIŞ OLMALI ya da HAMLET'İN BİR BAŞKA YORUMU

Tiv'e (Batı Afrika) doğru yola çıkacağım günlerde Oxford'da bir arkadaşla konuşurken konu Shakespeare'e geldi. "Siz Amerikalılar" dedi arkadaşım "Shakespeare zor gelmiştir hep. O herşeyden önce bir İngiliz şairi ve birisi pekâlâ, onda yerel olanı yanlış anlayıp evrensel olanı da yanlış yorumlayabilir.

İnsan doğasının tüm dünya yüzünde aşağı-yukarı aynı olduğunu düşünerek karşı çıktım; büyük trajedilerin, en azından onların altında yatan genel insani dürtüler açısından, herkesçe anlaşılır ve açık olduğunu düşünüyordum. Tartışmaya son verecek bir uzlaşmaya varamadık ve arkadaşım bana Afrika'da yerlilerle çalışmam için bir Hamlet kopyası verdi. Dileği fikrimin ilkel koşullanmalarından sıyrılıp doğru bir Hamlet yorumunamazharolmasıydı.

Bu benim Afrika kabilesini ikinci ziyaretimdi. Kendimi, yürüyerek dahi erişilmesi güç olan uzaklarda yaşamaya hazır hissediyordum. Sonunda, çoğu, akrabalarından, karılarından ve çocuklarından oluşan 140 kişilik bir topluluğun bilge başkanının yanına yerleştim. Etraftaki diğer yaşlılar gibi bu yaşlı adam da zamanının çoğunu kabilenin kolay ulaşılan kısımlarındaki, artık seyrekçe yapılan törenlerde geçiriyordu. Çok memnundum. Yakında, bataklıkların yükselmesinden önceki harmanla suların çekilip yeni tarlaların temizlenmesi arasında 3 aylık zorunla bir tecrit ve dinlenme olacaktı.

Tamamen yanılmıştım. Törenlerin çoğu ancak yaşlıların varlığında yapılabilirdi. Oysa, bataklıklar yükseldikçe yaşlılar bir malikaneden diğerine gitmekte güçlük çekiyor ve törenler de gittikçe seyreliyordu. Bataklıklar iyice

yükselince, biri dışında tüm faaliyetler son buldu. Kadınlar darı ve mısırdan bira mayalıyorlardı. Sonra da herkes, kadını, ihtiyarı, çocuğuyla kendi tepeciğinde oturuyor ve bu birayı içiyordu.

İnsanlar içmeye şafakla beraber başlıyorlardı. Öğle üzeri tüm malikane şarkı söylüyor, dans ediyor, davul çalıyordu. Yağmur yağdığında da kulübelerine çekiliyor, orada yine içip şarkı söylüyor ya da hikayeler anlatıyorlardı. Her iki durumda da, ya öğle olmadan partiye katılmam ya da kulübeme ve kitaplarıma çekilmem gerekiyordu. "Bira içerken ciddi konuşmalar olmaz. Gel ve bizimle iç." Henüz, bu yerli birasının değerini anlamadığımdan, gittikçe daha fazla vaktimi Hamlet'le geçirir oldum. Hamlet'in yalnızca tek bir yorumu olduğundan ve bunun da evrensel geçerliliğinden, artık neredeyse emindim.

Her sabah, bira partisi başlamadan bir iki ciddi laf edebilme derdiyle yaşlı adamı, alçak çamurdan duvarın üzerindeki kazıklarla desteklenmiş damüstü sazlıkları ibaret konukevinde bekliyordum. Birgün alçak eşikten sürünerek geçtim ve malikane erkeklerinin çoğunu yağmur ve soğuktan korunmak için ateşin etrafında biraraya gelmiş oturur buldum. Ortada üç kap bira vardı ve parti başlamıştı.

Yaşlı adam beni samimiyetle selamladı: "Otur ve iç." Küçük sukabağından maşrapamı birayla doldurdum ve diktim. Sukabağını servis yapan gence geri vermeden önce, evsahibinden sonra gelen en yaşlı adamın maşrapasına bir miktar bira doldurdum. Önemli insanlar kendi maşrapalarını doldurmamalıydılar.

"Böylesi daha iyi" dedi yaşlı adam tasvipkar bir ifadeyle bana bakarak. "Bizimle daha çok oturmalı ve içmelisin. Hizmetkârlarım bizimle olmadığın zamanlarda kulübende oturup öylece kağıtlara baktığını söyledi."

Yaşlı adamı dört çeşit "kağıt" biliyordu: vergi

makbuzları, başlık parası makbuzları, mahkeme ücreti makbuzları ve mektuplar. Mektupları şeften ona getiren haberci, mektubun içindekileri ona anlatıyordu. Şahsi mektup alanlar ise okuryazar birinin bulunabileceği büyük pazarı beklemek zorundaydı. Gelişimden sonra mektuplar artık bana getiriliyordu. Birkaç kişi de üzerindeki rakamlarla oynamam için başlık parası makbuzlarını getiriyordu. Ahlaki tartışmalar yararsızdı çünkü bu dünürler arasında bilinen bir oyundu, ayrıca sahtekarlığın teknik zorluklarını okuma-yazma bilmeyen bu insanlara anlatmak çok zordu. Beni de günlerce kağıtlara bakan aptal biri olarak görmelerini istemiyordum ve onlara telaşla "kağıtlarımın" ülkemin, "uzak geçmişine ait" kağıtlar olduğunu söyleyi verdim.

"Ooo" dedi yaşlı adam, "bize anlat."

Bir hikaye anlatıcısı olmadığımı söyleyerek karşı koydum. Hikaye anlatmak, onların arasında yetenek isteyen bir sanattı ve düzeyleri çok yüksek, dinleyicileri hayli eleştirel ve eleştiriler de çokça yüksek sesliydi. Boş yere karşı koydum. Bu sabah içki içerken bir hikaye dinlemek istiyorlardı o da benimki olacaktı. Ayrıca hikayemi anlatmadıkça bundan böyle hikayelerini anlatmamakla da tehdit ettiler. Sonunda yaşlı adam "Dilimize vakıf olmadığını bildiğimiz için" diyerek kimsenin tarzımı eleştirmeyeceğine söz verdi. "Fakat" diye atıldı yaşlılardan biri "anlamadığımız yerleri, bizim sana yaptığımız gibi, bize açıklamalısın". Bunun, Hamlet'in herkesçe anlaşılabilirliğini kanıtlamam için iyi bir şans olduğunu sezdim ve kabulettim.

Anlatmama yardım olsun diye yaşlı adam biraz daha bira verdi. İnsanlar uzun pipolarını doldurup keyifle tütürerek arkalarına yaslandılar. Ben hikayeme başladım. "Çok eski zamanlardan birinde, bir gece üç nöbetçi büyük şeflerinin kapısını gözetlerken, eski şeflerinin onlara doğru yaklaştığını görmüş."

"Neden o artık onların şefi değildi?"

"O ölüydü" diye açıkladım. "Bu nedenle de onu görünce şaşkırdılar ve korktular."

"İmkansız" diye atıldı yaşlılardan biri piposunu lafa karışan yanındakine uzatarak. "Tabii ki bu ölü şef değildi. Bu bir büyücü tarafından gönderilmiş omen'di. Devam et".

Hafiften sarsıldığımı belli etmeden devam ettim: "Bu üç adamdan biri olan bitenleri biliyordu" elimden geleni yapmışım ama maalesef, bu da onlar için büyücü demektir. İkinci yaşlı adam birincisinin yüzüne zaferle baktı. "Ve o adam ölü şefiyle konuştu: 'mezarında rahat yatman için, söyle, ne yapmalıyız?' fakat ölü şef yanıtlamadı. Kayboldu ve bir daha da görmediler. Sonra, olanbitenleri bilen adam -adı Horatio'ydü- bu olayın ölü şefin oğlu Hamlet'le ilgili olduğunu söyledi".

Kalabalık hep birlikte başını sallıyordu. "Ölü şefin yaşayan bir kardeşi yok muydu? Ya da oğlu şef miydi?"

"Hayır" dedim, "onun yaşayan bir kardeşi vardı, o da ağabeyi ölünce şef oldu."

Yaşlı adam homurdanarak "bu tür omenler şeflerin ve yaşlıların işidir, gençlerin değil; şefin arkasından gitmek doğru değil, belli ki bu Horatio pek bilgili bir adam değil."

"Hayır, bilgiliydi" diye ısrar ettim, birama dadanan tavuğu kışkırtarak. "Bizim ülkemizde babadan sonra oğul gelir. Fakat ölen şefin kardeşi şef oldu ve ağabeyinin dul kalan karısıyla cenazeden yalnızca bir ay sonra evlendi."

"İyi yapmış" diye patladı yaşlı adam düşündüklerini diğerlerine de duyurarak, "size söylemişim, Avrupalılar hakkında öğrendikçe göreceğiz ki onlar da gerçekten bizim gibiler. Bizim ülkemizde de "diye ekledi bana bakarak "küçük kardeş, büyüğün dul eşiyle evlenir ve çocuklarına baba olur. Şimdi, senin dul annenle evlenen amcan babanın özkardeşiye eğer senin de öz baban olacaktır. Hamlet'in babasıyla amcasının anneleri aynı mıydı?"

Bu soru zihnimi karıştırmıştı. Hamlelin en önemli unsurlarından biri oyun dışında bırakılmıştı ve ben ne yapacağımı iyice şaşırmışım. Belli belirsiz, aynı anneden olduklarını sandığımı ancak emin olmadığımı söyleyebildim (hikaye de söylemiyordu ki!). Yaşlı adam bu soy-sopla ilgili ayrıntıların hikayeyi değiştirebilecek kadar önemli olduğunu ülkeme döner dönmez doğrusunu büyüklerimden öğrenmem gerektiğini söyledi. Sonra da, keçi postundan çantasını getirmesi için genç karılarından birine seslendi.

Bu kez anne motifi için elimden geleni yapmaya azmederek derin bir soluk aldım tekrar başladım. "Oğul Hamlet çok üzgündü, çünkü annesi çok çabuk evlenmişti. Bu kadar acele etmesine gerek yoktu ve bizim geleneklerimizde göre bir dul iki yıl yas tutmadan evlenmezdi."

"İki yıl çok fazla" diye karşı çıktı elinde keçi postu çantayla kapıda beliren şefin genç hanım. "Kocanız yoksa, tarlanızı kim çapalayacak?"

"Hamlet" dedim düşünmeden, "annesinin tarlasını çapalayacak kadar büyümüştü. Onun tekrar evlenmesi için bir neden yoktu." Kimse ikna olmuş görünmüyordu. Pes etmiştim. "Annesi ve şef, Hamlet'e üzgün olmamasını ve büyük şefin *bizzat* kendisinin ona baba olacağını söylediler. Ayrıca, Hamlet ileride şef olacaktı bu nedenle orada kalıp şef olmak için gerekenleri öğrenmeliydi. Hamlet kalmaya karar verdi ve herkes bira içmek için dışarı çıktı."

Ara verdiğimde, zihnim Claudius ve Gertrude'un en iyi şekilde davrandıklarına ikna olmuş bu dinleyici kitlesine Hamlet'in kendi kendine konuşmalarını nasıl anlatacağımla meşguldü ki o sırada en genç olanlardan biri şefin diğer hanımlarının kiminle evlendiğini sordu.

"Başka karısı yoktu" diye yanıtladım.

"Fakat bir şefin birçok karısı olmalı! Yoksa nasıl bira mayalayabilir ve onca misafirine yemek hazırlayabilir?"

Sebatla onlara bizim ülkemizde şeflerin dahi bir tek eşleri ve işlerin yapılması için de birçok hizmetkarlarının olduğunu söyledim. Ancak, bir şefin onu seven, karşılık beklemeden çalışabilecek birkaç hanımı ve pek çok oğlu olmasının çok daha iyi olduğunu söylediler.

Bu konuda onlara hak verdim fakat geri kalanı için onların çok sık yaptıkları gibi yapıp, "bizde işler böyledir, biz böyle yaparız" dedim.

O sırada, Hamlet'in kendi kendisiyle konuşmasını atlamaya karar verdim. Claudius ağabeyinin karısıyla evlenmekte ne kadar haklı bulunursa bulunsun daha anlatmadığım zehir motifi vardı ve biliyordum ki kardeş katlini tasvip etmeyeceklerdi. Umutla yeniden başladım. "O gece Hamlet ölü babasını gören üç adamla birlikte nöbet tuttu. Ölü şef yeniden görüldü ve diğerleri korktuysa da Hamlet ölü babasının arkasından gitti. Yalnız kaldıklarında,

Hamlet'in ölü babası konuştu".

"Omenler konuşamaz!" diye girdi araya yaşlı adam.

"Hamlet'in ölü babası omen değildi. Onu görmek belki omen olabilirdi ama o değildi." Ben konuştukça dinleyicilerim şaşkın şaşkın bakışıyordu. "O Hamlet'in ölü babasıydı. O bizim hayalet dediğimiz -şeydi." İngilizce 'hayalet' i kullanmak zorundaydım çünkü bu insanlar etraflarındaki pekçok kabilenin tersine ölümden sonra yaşama inanmıyorlardı.

"Hayalet' nedir? Omen mi."

"Hayır, 'hayalet' ölü biridir ancak etrafta yürür ve konuşur. İnsanlar onu işitebilirler ancak dokunamazlar." Karşı çıktılar. "Zombilere herkes dokunabilir."

"Hayır, hayır! Bu büyücülerin yemek için canlandırıp kurban ettikleri bir ölü değildi. Kimse Hamlet'in ölü babasını yürütemezdi. O, bunu kendi yaptı."

"Ölü adam yürüyemez" diye bir ağızdan karşı çıktı dinleyicilerim. Bense uzlaşmaya çoktan hazırdım, "hayalet ölü adam gölgesidir."

Fakat, yine kabul etmediler, "Ölü adam türünün gölgesi olmaz."

"Benim ülkemdekilerin var" diye geveledim.

Yaşlı adam başlayan hamurdanmalan yatıştırıp içten olmayan bir kibarlıkla, büyüklerin gençlere olmadık düşleri için gösterdikleri müsamahayla kanşık, "Hiç kuşku yok ki senin ülkende ölümler zombi olmadan da yürüyebilirler." Çantasının dibinden bir parça kurutulmuş kola cevizi çıkardı. Ucundan bir parça kırıp zehirli olmadığını gösterdikten sonra kalanını bana barışmamızı içinsundu.

"Her neyse" diye devam ettim, "Hamlet'in ölü babası ona kendi öz kardeşi tarafından zehirlendiğini söyledi. Hamlet'ten intikamını almasını istiyordu. Hamlet, amcasını sevmediğinden buna yürekten inandı." Bir yudum bira aldı. "Büyük şefin ülkesinde, yardımcısı ve danışmanı önemli ve büyük adam sayılırdı. Onun adı Polonius'tu. Hamlet kızıyla flört ediyordu fakat kızın babasıyla erkek kardeşi (Bu arada telaşla kabiledaki benzerlerini düşünüyordum) onu, tarlada yalnızken Hamlet'le görüşmemesi için uyardılar. Çünkü o büyük şef olacaktı ve onunla evlenemezdi.

"Neden olmasın?" diye atıldı yaşlı adamın

sandalyesinin kenarında oturan hanım. Yaşlı adam karısına aptalca sorular sorduğu için ters ters baktı ve homurdandı, "Aynı malikanede yaşıyorlardı."

"Sebep bu değildi" diye devam ettim. "Polonius şefe yardım ettiği için malikenede yaşıyordu; akraba değildi."

"Öyleyse Hamlet neden kızla evlenemezdi?"

"Evlenebilirdi" diye sürdürdüm, "fakat Polonius onun evlenmek istemeyeceğini düşünüyordu. Herşeyden önce, Hamlet bir şefin kızıyla evlenmesi gereken önemli bir şahsiyetti, yalnızca bir hanımı olabilirdi. Polonius, Hamlet'in kızıyla aşk yapmasından korkuyordu. Çünkü sonra kimse kızının yüzüne bakmazdı."

"Bu, doğru olabilir" diye lafa girdi kurnaz yaşlılardan biri, "fakat şefin oğlu sevgilisinin babasına hediyeler alabilir, onu ikna edebilirdi. Polonius biraz aptalca bir adama benziyor."

"Çoğu böyle düşünüyordu" diye katıldım. "Bu sırada Polonius oğlu Leartes'i Paris'e, o ülke hakkında birşeyler öğrenmesi için yollamıştı. Leartes'in içki, kadın ve kumara para harcamasından ya da birileriyle başının belada olmasından korktuğu için adamlarından birkaçını, gizlice Leartes'i gözlemeleri için yolladı. Birgün Hamlet Polonius'un kızı Ophelia'nın yanına gitti. O kadar tuhaf davrandı ki kızı korkuttu. Gerçekten -Hamlet'in müphem deliliğini anlatacak sözcüklerin peşindeyim beceriksizce- şef ve diğer birçok insan farkettiler ki Hamlet konuşunca sözleri anlaşılıyor, ancak ne demek istediği anlaşılmıyordu. Pekçok insan onun delirdiğini düşündü. "Dinleyicilerim aniden dikkat kesilmişti. "Büyük şef Hamlet'e ne olduğunu anlamak istiyordu ve Hamlet'le konuşmaları için iki okul arkadaşını onun yanına gönderdi. Arkadaşlarının niyetini anlayan Hamlet onlara hiçbirşey anlatmadı. Oysa, Polonius Hamlet'in sevdiği Ophelia'yı görememekten ötürü delirdiğinde ısrar ediyordu."

"Neden?" diye girişti meraklı bir sis, "Hamlet'e bu konuda herhangi biri büyü mü yapmıştı?"

"Ona büyü yapmak?"

"Evet, yalnızca büyü bir insanı delirtebilir, tabii ormanda pusuya yatmış yaratıkları görmediği sürece."

Bu noktada hikaye anlatmayı bıraktım ve deliliğin bu iki sebebi hakkında bilgi alıp not tutmaya başladım. Hem not alıyor hem de hikayedeki bu yeni durumun nasıl anlaşıldığını öğrenmek istiyordum. Hamlet ormanda pusuya yatmış yaratıklar görmemişti. Ona yalnızca baba tarafından akrabaları büyü yapabilirdi. Shakespeare diğer akrabalarından söz etmediğine göre bu, zarar vermek isteyen kişi Claudius olmalıydı. Ve tabii ki oydu.

Şefin de Hamlet'in Ophelia'ya olan aşkından delirdiğine inanmadığını söyleyerek sorulan bir süre için savuşturdum. "O Hamlet'in çok daha önemli bir acısı olduğundan emindi."

"Şimdi Hamlet'in arkadaşları" diye sürdürdüm, "beraberlerinde ünlü bir hikaye anlatıcısı getirdiler. Hamlet bu adamın ağzından karısına sahip ve şef olmak için kardeşini zehirleyen adamın hikayesini anlattırmaya karar verdi. Hamlet, büyük şefin gerçekten suçluysa, belli etmeden hikayeyi sonuna kadar dinleyemeyeceğine emindi. Böylelikle ölü babasının ona gerçeği söyleyip söylemediğini de sınamış olacaktı."

Yaşlı adam araya girdi ve kurnazca, "Neden bir baba oğluna yalan söylesin?"

"Hamlet, onun gerçekten ölmüş olan babası olduğundan emin değildi" diye yanıtladım. Ancak, onların dilinde şeytan işi görüntülerden söz etmek imkansızdı.

"Demek istiyorsun ki" dedi "o gerçek bir omendi ve o biliyordu ki büyücüler bazen sahtelerini gönderebilirlerdi. Hamlet de gerçeği öğrenmek için bir büyüğüne gidip danışamayacak kadar aptaldı. Gerçeği gören birisi ona babasının nasıl öldüğünü, gerçekten zehirlenip zehirlenmediğini anlatabilirdi. Bence, bu nedenle Hamlet'in babasının bir arkadaşı -bir büyücü veya bir yaşlı- bir omen yolladı ve böylece arkadaşının oğlu gerçeği öğrendi. Omen gerçek miydi?"

"Evet" dedim hayalet ve şeytanı terkedip büyücünün yolladığı omen olduğuna çaresizce ikna olarak. "Bu gerçektir, çünkü anlatıcı hikayesini tüm malikanenin huzurunda anlatırken, büyük şef korkuyla kalktı. Korkuyla, çünkü Hamlet'in sırrını, onu öldürtme planlarını bildiğini düşündü."

Bundan sonra olanları aktarması zordu. İhtiyatla

başladım, "Büyük şef Hamlet'in annesinden oğlunun ne bildiğini öğrenmesini istedi. Annelerin kalbinde çocukları hep biricik olduğu için Polonius'tan da Hamlet'in annesinin yatak odası perdesinin ardında, konuşulanları dinlemesini istedi. Hamlet, annesini yaptıkları için azarlamaya başlamıştı. Bir homurdanma ve hoşnutsuzluk yayıldı aniden. Bir adam annesini hiçbir zaman azarlamamalıydı.

"Annesi korkuyla bağırdı ve perdenin ardındaki Polonius kıpırdadı. Hamlet 'bir fare!' diye bağırdı, ve kılıcını çekti ve perdeye doğru savurdu. Polonius'u öldürdü." Çarpıcı olması için bir an durakladım.

Yaşlı adamlar bir kez daha bıkkınlıkla bakiştılar. "Bu Polonius herşeyden habersiz gerçek bir aptalmış! Bir çocuk bile 'benim' diye bağırmağı akıl ederdi." Bu insanların her zaman kılıç, yay ve oklarıyla gezen çok iyi birer avcı olduklarını hatırladım birden. Çalılıkta duydukları en ufak bir hışırtıda yaylarını doğrultur ve seslenirlerdi 'Oyun!!'. Bir insan sesi karşılık vermezse eğer ok fırlatılır. Hamlet de bu durumda, iyi bir avcı gibi uyanmıştı "bir fare!".

Polonius'un namını kurtarmak için aceleyle başladım, "Polonius konuştu. Hamlet de duydu onu. Fakat onun şef olduğunu sandı ve babasının intikamını almak istedi. Onu öldürmekten o gece, daha önce de söz etmişti."

Bu kez, dinleyicilerimi ciddi sarsmıştım. "Birinin amcasına hele ki artık babası olmuş olan amcasına el kaldırması çok kötü bir şeydir. Büyükler böyle bir adamı büyüünün gazabına bırakmalılar."

Şaşkınlık içinde kola cevizimden bir parça ısırdım ve herşeyden önce, bu adamın Hamlet'in babasını öldürdüğünü söyledim.

"Hayır" diye çıkıştı yaşlı adam, "Eğer amcan babanı öldürmüşse, babanın arkadaşlarına başvurmalısın. İntikamını ancak onlar alabilir. Hiç kimse kendisinden büyük akrabalarına karşı şiddet kullanamaz." Aklına başka birşey geldi aniden, "Fakat eğer amcası büyü yapıp Hamlet'i delirtecek kadar kötü, gerçekten kötüyse ki bu iyi bir hikaye olurdu, Hamlet'in kendinde olmayıp amcasını öldürmeye hazır olmasından sorumlu kendisi olurdu."

Ufak bir alkış koptu Hamlet, onlar için iyi bir

hikaye olmuştu ama benim için artık aynı hikaye değildi. Konu ve motiflerin yaratacağı muhtemel karışıklıkları şöyle bir düşününce cesaretimi kaybettim ve belirsiz noktaları atlamaya karar verdim.

'Büyük şef diye sürdürdüm, "Hamlet'in Polonius'u öldürmesine üzülmedi. Bu, Hamlet'i iki hain arkadaşı eşliğinde ve içinde, gideceği yerin şefine onu öldürmesini tembihleyen mektupla birlikte uzaklara göndermesi için iyi bir sebep oldu. Hamlet mektupta yazılı olanları değiştirdi, böylece şefin kendi arkadaşları öldürülmüş oldu. Bu arada, kendisine, teşhis edilemeyecek sahtekarlığın yalnızca ahlakdışı olmayıp insan yetenekleri dışında da olduğunu söylediğim adamın sitemli bakışlarına maruz kaldım. Kafamı çevirdim.

"Hamlet'in dönüşünden önce, Leartes babasının cenazesi için geri gelmişti. Büyük şef ona Hamlet'in babasını öldürdüğünü söyledi. Leartes onu hem bu nedenle hem de babasının sevdiği adam tarafından öldürüldüğünü duyup delirerek kendini ırmağa atan Oshelia'nın intikamını almak için öldüreceğine yemin etti."

"Sana söylediklerimi çoktan unuttun mu yoksa?" Yaşlı adam sitemliydi, "kimse deli bir adamdan intikam alamaz; Hamlet Polonius'u deliliğinden öldürdü. Kıza gelince, yalnızca delirmedi aynı zamanda boğuldu. Yalnızca büyücüler insanın boğulmasına neden olabilir. Su, tek başına hiçbir şeye zarar veremez. O yalnızca insanın içtiği ve içinde yıkandığı bir şeydir."

Yan çizmeye başlamıştım, "Sevmediyseniz anlatmayı bırakabilirim."

Yaşlı adam maşrapama bira doldururken, "Çok güzel anlatıyorsun ve biz de dinliyoruz. Fakat belli ki geldiğin ülkenin büyükleri hikayenin gerçek anlamını sana hiç anlatmamışlar. Hayır, kesme! Biz, evlenme geleneğimizin, elbiselerimizin, silahlarımızın farklı olduğunu söylediğinde, sana inanıyoruz. Fakat insanlar her yerde aynıdır; büyücüler her yerde vardır ve bunu bilen de bizleriz, nasıl çalıştıklarını bilen biz yaşlılar. Sana Hamlet'i öldürmek isteyen büyük şef olduğunu söylemiştik. Şimdi senin kendi sözcüklerin bizi haklı çıkarıyor. Ophelia'nın erkek akrabaları kimlerdi?"

"Yalnızca babası ve erkek kardeşi vardı."

Hamlet artık açıkça kontrolünden çıkmıştı.

"Daha çok olmalı; ÷lkene döndüğünde bunu da büyüklerine sormalısın. Bize, anlattıklarına göre, Polonius ölü olduğundan, her ne kadar bir sebep göremesem de Ophelia'yı öldüren Leartes olmalı."

Bir kap dolusu birayı bitirmiştik ve yaşlı adam bu son durumu hafiften çakırkeyif tartıştı. Sonunda biri bana, "Polonius'un adamları döndüklerinde ne dediler?" diye sordu. Reynoldo ve görevini güçl÷kle hatırlayabildim, "Polonius'un öldür÷lmesinden önce döndüğünü sanmıyorum."

"Dinle" dedi büyüğü, "olan biteni ve hikayenin nasıl geliştiğini sana ben anlatacağım. Sonra haklı olup olmadığıma sen karar verirsin. Polonius oğlunun başının belaya gireceğini biliyordu ve öyle de oldu. Kavgaları yüzünden ödemesi gereken birçok cezası ve kumar borcu vardı. Fakat, paraya çabucak kavuşabilmesi için iki yol vardı. Biri kızkardeşini hemen evlendirmek, fakat şefin oğlunun gözkoymduğu bir kızla evlenmek isteyecek adam bulmak zordu. Şefin oğlu ve karın arasında gizli bir ilişki varsa n'aparsın? Birgün kendisine hükmedecek bir adama yalnızca aptallar karşı çıkar. Bu nedenle, Leartes ikinci yolu seçmeliydi. Kızkardeşini büyüyle öldürdü, suda boğdu. Böylelikle vücudunu gizlice büyüc÷lere satabildi."

Karşı çıktım. "Fakat kızın vücudunu buldular ve gömdüler. Gerçekten, Leartes kardeşini bir kez daha görebilmek için mezara atladı ve kızın vücudu ordaydı. Sonra, Hamlet de arkasından atladı."

"Sana ne demiştim?" Yaşlı adam başkalarına yönelerek, "Leartes kızkardeşinin vücuduna iyilik yapmayacaktı. Hamlet onu önledi, çünkü bir şef halefi olarak kimsenin güç ve para kazanmasını istemiyordu. Leartes buna kızacaktı, çünkü kızkardeşini boşuna öldürmüş olacaktı. Bizim ÷lkemizde, bu nedenle o Hamlet'i öldürmeye kalkıştı. Olan da bu değil mi?"

"Aşağı yukarı" diye itiraf ettim. "Büyük şef Hamlet'in sağ döndüğünü duyunca, Leartes'i Hamlet'i öldürmesi için cesaretlendirdi ve aralarında kılıçlı bir dövüş ayarladı. Dövüş sırasında her iki genç de ölümüne

yaralanmışlardı. Hamlet'in annesi, şefin kazanması halinde Hamlet'e içirmek üzere hazırladığı zehiri içti. Annesinin zehirlendiğini gören Hamlet kılıcıyla amcasını öldürdü.

"Gördünüz mü, haklıydım!" diye atıldı en yaşlıları. "Bu güzel bir hikayeydi" diye ekledi yaşlı adam, "ve çok az hata yaparak anlattın. Fakat, en sonunda bir yanlış daha var. Hamlet'in annesinin içtiği zehir belli ki dövüşün galibi her kimse onun için hazırlanmıştı, Leartes kazansaydı şayet, büyük şef onu zehirleyecekti. Böylece kimse onun, Hamlet'in ölümünü hazırladığını bilmeyecekti. Ayrıca, Leartes'in büyülerinden korkması içinde bir neden kalmayacaktı. Çünkü bir insanın kızkardeşini büyüyle öldürmesi yürek ister."

"Bazen" diye nihayet verdi sözlerine yaşlı adam yırtık pırtık togasını sarınırken, "bize ÷lkenin hikayelerinden anlatmalısın. Biz, yaşlı olanlar, seni onların gerçek anlamı hakkında bilgilendiririz. Böylece ÷lkene döndüğünde, büyüklerin de senin çalı-çırpı içinde oturmadığını, işi bilen ve sana akıl veren insanlarla birlikte olduğunu görürler."

**REHBER RUHLARLA
İLGİLİ
AÇIKLAMAYI BEKLEYİN.**

**AYRICA
"aksi gibi bugün de çok
doluydum"**

YAKINDA!

MANİFESTO

nazlı ökten

Büyük keskin o yanlış ormanında
Sevimsiz bir sincap yanıbaşında
Patikaları arşınıyorum
Yakışıklı bir küçük burjuva buluyorum eteklerimde önce
Sert hatları umursamazlığına karışmış
Şık bir evrak çantasından yarınki hayatını çıkarıp
Koyuyor masanın üzerine
Bilgisayar ekranından yüzüne bulaşan rakamlar
Kırpiklerinden başlayıp dağılıyor
Gözbebeklerine
Tam başımı alacakken göğüslerimin arasına
Bir sansarın yan ıslak tüylerinin üzerime bulaştığım görüp
İtiyorum onu
Ve kaçmaya başlıyorum
Bir kaç adım sonra bir tarlada koşmaya başladığımı farkediyorum
Ayaklarımın altında pancarlar eziliyor
Bir adam kesiveriyor yolumu
Kaşları ve gözleri asırlardır orada
Parmaklarının arasındaki çatlaklarda toprağı görüyorum
Toprak
Ölüm ve mezarlar
Eteğim bir mezar taşına takılmışçasına
Panik içinde çekiyorum kendimi adamın elinden
Televizyonu açıp kurtuluyorum bu kabustan
Ve bir deterjan reklamındaki çamaşırların beyazlığında
Kayboluyorum
Tek hücreli canlıların cinsel hayatları üzerine bir belgesel
Belki de bir popstarın bir muz kadar kolay soyulan kişiliği
Belki de iki aynanın içinde çoğalan görüntüm
Hamburgercilerin soğuk fayans lezzeti
Ve kolada kaybolan buzun soğuk sakinliğinde
Kentin yaşamını yeniden yakalamaya mahkum edildim

Ve işte bundan sonra
Sinema kapılarında yakmak için sigaralarını
Duraksayan erkeklerin bıyıkları
Demirden bir öfke gibi yüreğime çörekledi
İmla kılavuzlarının hakkında hiç ipucu vermediği kelimeleri
Doğru yazmak zorunda bırakıldım
Ne zaman bir içki "alsam"
Kadehime bir çöp parçası düşürdüm bakışlarımdan
Tırnaklarımı yememeye çalıştım
Ve bilmediğim kavramlar için ansiklopediler karıştırdım
Hep uzak ülke haritalarına takıldı gözlerim
Hep bir yanlışlık yapacakmışçasına sessiz düşündüm
İçimden okumayı öğrendim ilkokulda
Ta içimden
Kirli kanın akciğerlerde temizlendiğini
Ve buna küçük dolaşım dendiğini okudum fen bilgisi kitabında
Kalbin "yarısının siyah yarısının beyaz" olduğu o şemayı gördüm
Fakat hiç kalbim olmadı avuçlarımda
Kimsenin kalbini tutamadım avuçlarımda
Belki avutmak için sevmek için belki
Hep yeniden bir sevgili doğurmak istedim
Kırık dökük erkek iskeletlerinden
Ama hep birini taşırdım karnımda
Yorgun olduğumu söylediğimde inanmanızı bekledim buna
Şimdi
Kendimi bırakıyorum hayatın kucağına
Şişede mesaj
Bir küçük burjuva

"HANGİ KAPIYI ÇALSAM KARŞIMDA BURUK ACI"

sevda yiğit

Onüç yaşında, ilk defa annelerin-ablaların ellerini bırakıp, arkadaşlarımla sinemaya gitme zevkini tattığım sıralarda, şimdi artık olmayan Melodi sinemasında, beyaz perdenin hayaller dünyasını yavaş yavaş aralamaya başladığımda seyrettiğim ilk Türk filmi O'nundu. O'nun, başında yazmasıyla daha da vurucu bakan siyah gözleriyle, dev perdede ilk karşılaşmamdı. Onüç yaşındaki kız çocuğu, yılanları öldürmeye çalışan O kadından çok etkilenmişti. Aradan yıllar geçti ve kesinlikle benden kaynaklanmayan nedenlerden ötürü o gözlerle yeniden dev ekranda karşılaşmam çok zaman aldı. Ama o, yıllara ve değişen onca şeye rağmen yine beni etkilemeyi başardı, hem de en az onüç yaşımdayken etkilediği kadar. O'nunla aralamaya başladığım beyaz perdemiz, bu defa O'nunla ardına

*gurbet içimde bir ok
herşey bana yabancı
hayat öyle bir han ki
acı içinde hancı*

*sevmek korkulu rüya
yalnızlık büyük acı
hangi kapıyı çalsam
karşımda buruk acı*

kadar açılmıştı gözlerimin önünde.

Bir filmde nice yaşamlar bir arada... Bir karede sürtükdü, hayatın içinden coşkuyla sokaklara dökülen, tüm güzelliği ve dişi çekiciliğiyle insanları kendisine hayran bırakan bataklıkta bir çiçek; diğer bir karede ise bir annenin tüm şefkati ile sevdiklerinin üstüne titreyen, iyilik timsali ama hep acı çeken, yeryüzündeki tüm insanların melodramını, elinden düşürmediği beyaz mendili ve insanın içine işleyen kısık öksürükleri ile simgeleyen Melek Hanım; başka bir karede ikisi birden; bir taraftan ise siyahlar içinde, suratında anlam ve anlamsızlığın kesiştiği garip bir hüznü ifade ile Madame ve son karede nihayet sıradan bir kadın.

"Ümit" yetimhanede O'nun filmleriyle büyüdü. Bizler de evlerimizde, o küçük ekranlara sığdırmaya çalıştığımız çocukluğumuzu O'nun filmleriyle

*yıllar yılı gönlümde
bir gün sabah olmadı
bu ne bitmez çileymiş
neden halâ dolmadı*

doldurmadık mı? Bir kare gelir ki O, tüm dişiliğiyle ve sanki her an gözyaşı seline boğulacakmış gibi ıslak bakan simsiyah gözleri ve dudaklarında hafif bir tebessüm ile tüm ekranı doldurup taa gözlerimizin içine öyle bir bakar ki, aradan yıllar geçse ve tüm filmi unutsak bile o bakışı mutlaka hatırlarız. O'nun otuz yıldır şekilden şekile giren suratını Hazal'da delice, Sürtük'de fettanca, Selvi Boylum Al Yazmalım'da sevgiyle, Mine'de hüznle, On Kadın'da hışımla bakarken gördük. Otobüs Yolcuları'ndaki titrek genç kızdan Bir Beyoğlu Düşü'ndeki yaşamış ve yıpranmış Madame'a gelene kadar çok zaman geçti. 60'lardan 90'lara Türk halkı büyük değişimler geçirdi, kültür yapısı doğudan batıya -batıdan doğuya sürüklendi durdu, darbeler oldu, sürgünler, sanat kısımları, ekonomik krizler, porno furyaları yaşandı. Ama O, hep aynı yerde kaldı...

*sevmek korkulu rüya
yalnızlık büyük acı
hangi kapıyı çalsam
karşımda buruk acı*

Zirvede ve tek başına. O belki de Türk halkının aynasında kendini görebildiği 'son mabude'.

Fıstık Gibi Maşallah'da yerli Marlyn'imiz Bazıları "Sarışın" Sever'in inadına esmer güzelliğini döktü ortaya. Sonra güzel kız pavyona düştü, ama oradan assolistliğe de yükseldi. Fedakar köylü kadınıydı, ama köyden kente göçüp yazmayı çıkarınca başından ortayaş bunalımı geçiren aldatılmış ev kadını oldu. Metres olmayı da ihmal etmedi bu arada. Hatta feminist bile oldu. Oturak alemlerinde dans eden avrat ile evde kalmış kızcağzı arasında, bunalımlı üst tabaka kent kadını da oluverdi.

Tüm bunları yazdıktan sonra O'nun oyunculuğuna ilave edecek bir sözüm kalmadı gibi. Ama bir rolden diğerine ustalıkla giren kişinin televizyonda bir röportajda sesi titreyerek konuşmasını, sorulara cevap bulmaya çabalamasını görünce, oyunculuk gücüne olan inancım daha da artıyor.

O, sinemamızın tartışılmaz Sultanı. Ama film kareleri dışında Hisarüstü'ndeki ilkokulu ve Buruk Acı'dan başka insanı etkileyebilen pek bir şeyi yok. O hayaller perdesinin gerçek bir hayali.

*hangi kapıyı çalsam
karşımda buruk acı
türkan şoray*

HAYAL İÇRE

bedirhan muhip

Hayal olan sadece gemi mi ? Bana hiç öyle gelmiyor. Bütün yaşadıklarımız, çağımızdaki baskın üretim ve tüketim biçimleri, hakini teknolojiler artık birer hayal oldu. İllüzyon diyorlar ya, hayal işte. Daha da kötüsü galiba gerçekliğin kendisi de hayal haline geldi. Buna gerçeklik, artık gerçekten fani oldu, desek kızarmısınız? Vereceğiniz cevap modern/post-modern (misiniz) ikilenmesinde -hâlâ böyle birşey varsa tabii- belirleyici olacak.

Madem ki derûnumuzda "burada olmamaya yönelik bir insiyak var" ve "öteye" dair yönelim bugünden sonraya da kalabilmeye müteallik tezahürler gösteriyor, ne olduğumuzu belirleyebilmek kadar ne olacağımızı da tesbit edebilmek amacıyla yazmamız gerektiğine inanıyoruz hep.

Bu çerçevede neyi yazmak gerekir sorusu kadar yazılacak olanları bir formun içine belli bir disiplinle koyabilmenin çözüleceği nasıl yazmak meselesi de tabiatıyla yazma fikrine bitişik en önemli hususlardan biriymiş gibi de geliyor bize. Zaten günümüz yazarlarından bazılarının göre neyin yazıldığı aslında nasıl yazıldığının çözümlenmesinden oluşan bir süreç sonunda ortaya çıkabiliyor.

Yakın zamana kadar, "ifade edilmeye layık düşüncelerimizin olması" yazmak konusunda zihnimizi meşgul eden en önemli kıstas idi. Oysa artık yazmak da başlı başına bir olgu haline geldi ve kendi içinde bir süreç olarak kolaylıkla kurgulanabilir bir mahiyet arzermeye başladı. Düşüncenin kelimeler ile nasıl bir bağlantı içinde olduğu sorusu ise bu işin uzmanlarına, adlarını bile zor telaffuz edebildiğimiz o cübbesiz sarıksız din adamlarına kaldı.

Çünkü varoluşun ve kavrayışın nirengi noktası saydığımız kavramların bazıları gerçekliğin fanileştiği bu çağda gümeye gittiler. Dünyayı kavrayışımız ve açıklayışımızda her zaman bir referans noktası olarak aldığımız

"ben" in biraz değildiğinde en kaypak kaypak olmadığı zamanlarda çapraşık bir düzlemde karşımıza çıkması ya da "ben" konusunda kurulan hayaller mi diyelim, umudumuzu kıran en önemli gelişmelerden biri oldu. Vücudumuz diye adlandırdığımız bütünlüğün hangi nahiyesinde konumlu, hangi organ, hangi fiziksel ilişkiler kümesi "ben" diye adlandırdığımız şeyi ortaya çıkarıyor diye sorulan soruları cevaplamaya kalktığımızda galiba hep: elde var hüznün.

Kadim dinler meseleyi ruh diye adlandırılan ve bedendeki fiziki konumu sadece simgesel olarak işaretlenen bir kavramla çözmüştü. Fiziksel bir izahın olmayışı ve Tanrının iradesinin çok küçük bir çerçevede yansıması olarak görülmesi, kendi içinde bütünlüklü bir izahmış gibi çağlar boyu etkinliğini korudu.

Ama sonra modern çağlarda kavramlanmamız arasına Tanrıyı pek sokmamaya başladık. Bu yüzden "ben" dediğimiz şey ya da oluş için yeni açıklamalar bulduk, insanoğlu adı verilen geniş bir topluluk olarak.

Kaderi kendi içinde gidilen bir yol olarak algılamak mümkünse, bu aslında bizim yaptıklarımızla doğanın hareketlerinde oluşan bir bileşim gibi de alınamaz mı? Çünkü modern insan bile biliyor ki kaderin karşısına saltık iradeyi koymak mümkün değildir. Çünkü vardığımız bilgi düzeyi gösterdi ki astrolojik etkileşimlerden doğuşla devralınan gen özelliklerine, içinde bulunulan sosyal ve iktisadi şartlardan anlık dürtülere kadar insan davranış ve oluşunu etkileyen hesaplanamaz pek çok unsur var. Belli bir dizi eylemi bile salt iradede ibaret bir nedensellikte açıklayamadığımız" eriştiğimiz bilgi düzeyinde anlaşıldı.

Tabii vardığımız bilgi düzeyinin de anlama ve kavramada önümüzü tıkayan engellerden biri olduğu uzun zamandır karara bağlanmış vakalardan biri. Bilgi birikimi dünyayı ve insani faaliyetleri anlamak için zorunlu bir

*Dil iki tarzda kullanılabilir.
Kelimelerin hedefi ya yeni
düşüncelerin, yeni duyguların ifadesi,
ya da anlaşılır olmak. Yani ya
varlıkların yeni bir cephesini
belirtmeye çalışacaksınız, yahut bilinen,
kabul edilen mefhumları en rahat, daha
doğrusu en rahatsız etmeyici şekilde
yorumlayacaksınız. Yazı bütün
nüansları yakalamaya, bütün kaprisleri
dile getirmeye çalıştı mı anlaşılır
olmaktan çıkar bir parça ("écriture
artiste"). İkinci temayül de basma kalıba
götürür bizi: beylik lakırdılar,
vecizeler, darb-ı meseller... Bereket ki
bu iki kutup arasında kesin bir sınır
yok. İki temayül çok defa kucak
kucağıdır. Yani bunlar ayrı kategoriler
değildir.
Cemil Meriç, 8.3.1963, JURNAL*

yineliyor, gömülen baltalan gizlice topraktan çıkarıp parlatmaya başlıyorlar.

Ama büyük teorisyenlerin bu sefer işi gerçekten zor galiba. Çünkü düşünüşün oturacağı meşruiyet zemini olan maddi dünyanın (Braudel sağ olsaydı keşke) elimizden kayıp gittiğini farkediyoruz. Çağımızda üretimin hakiki temelini oluşturan dokusunu hazırlayan üç temel alan var ki bunların birer illüzyondan birer "hayal"den ibaret olmadığını kim söyleyebilir.

Bana göre dünyamızı ve insanlarla toplumlar arası ilişkileri belirleyen üç temel alan, endüstriyel çerçeve var. Bunlar: Finans, Medya, Bilgi-İşlem olarak çok genel bir ifade kalıbı içine sokulabilir.

Med(e)ya'nın hayali mi?

çerçeve ama bir başka düzeyde anlayışın imkanlarına kapıyı kapatan bir olgu da aynı zamanda.

Bilgilerimizi ve onları kuşatan , düzene sokan çerçeveyi dışta bırakmak bir başka deyişle paranteze almak bir süre metodolojik bir çözüm olarak öne sürüldü. Bu da bilgilerimizden biri oldu. Ne var ki dünyayı bir çerçeve içinde anlama sürecini değiştirmek için de bir yeni çerçeve kurmak zorunda kaldığımızı fark edebilecek durumdayız artık.

İlginç olansa hiçbir çerçeveye yaslanmadan "düşünmeye" çalışanları insan tabiatı denen o eski kavramsal çerçevemizin pek de çabuk reddedişiydi.

Eğer insanda açıklanamaz bir öze, bölünmemiş bir ben düzeyine, bir imkan tanırırsak, işte o öz, çerçevelen olmayan düşünüşlere pek fazla prim vermiyor anladığımız kadarıyla. Bu yüzden hâlâ bazı kişiler büyük teoriye dönüş çağrılarını

BATI STANDARTLARI ENSTİTÜSÜNCE ONAYLANMIŞTIR

pınar türen

Ne zaman tesadüflerle dolu veya saçma sapan bir olayla karşılaşsak hemen "Türk filmi gibi olay!" deriz. Hatta 80'lerin sonundan itibaren biraz daha değiştirip "eski Türk filmi gibi" demeye başladık. Belki de son dönem filmlerinden bazılarının batıda, özellikle film festivallerinde ilgi görmeye başlamaları onları kurtarıyor, böylece batı standartlarına uygundur damgasına kavuşuyor, ve son dönem filmleri topluca yırtmış oluyor. Yani son dönem filmleri cici çocuklarımız oluverdiler. Ama eski filmlerimiz aptalca komik, saçma, duygu sömürüsü yapıp ağlatmaktan başka işe yaramayan kötü çocuklar. Oysa son dönem Türk Sinemasında sadece Muhsin Beyler, Züğürt Ağalar, Yollar yapılmadı. Emrah'lı, Kibariye'li bir sürü film piyasayı doldurdu. Ama tüm bu filmlere rağmen, son dönem kendisini birkaç iyi filmle kurtarıırken garibim eski filmler onca güzelliklerine rağmen güme gitti. Ne Atilla Tokatlı'nın Denize İnən Sokak'ı, ne Metin Erksan'ın Susuz Yaz'ı, ne de Atıf Yılmaz'ın Ah Güzel İstanbul'u (ödüllendirilmelerine rağmen!) aşağılanmaktan kurtulamadılar. Onlara hak ettikleri değeri hiçbir zaman veremedik.

Oysa başına garip bir olay gelen birini gördünüz mü ki "eski Amerikan filmi gibi" desin?

Aman Batı Canım Batı Sana Feda Olsun Tüm Kültürümüz

O toz kondurmadığımız eski Amerikan filmlerini tüm ilkeliklerine rağmen sevimli bulur, zevkle seyrederek de, siyah-beyaz Türk filmleriyle her fırsatta dalga geçeriz. Doris Day'le Rock Hudson'ın tesadüfler zincirlemesine bağlı aşklarını seyretmeyi kaçırmayız, ama Belgin Doruk ile Göksel Arsoy olunca filmin başrol oyuncularını burun kıvrıp "nereden çıkarırlar bu filmleri" demeyi ihmal etmeyiz.

Amerikan filmlerine taptık. Hala da tapıyoruz. Kendi filmlerimizi ise durmadan eleştirdik,

oyuncularımızı aşağıladık durduk. Sanki Türkiye'de müthiş gelişmiş sinema sektörü varmış gibi oyuncularımızı da, yönetmenlerimizi de kendilerini yetiştiremedikleri için suçlayıp durduk. Oysa bunca imkansızlık içinde film

*Yabancı düşmanlığı içimi bir kere
kemirmeye bağladı mı
dur duramıyorum. Ben öfkelenidikçe
sanki onlar gittikçe artan küçümseyici
bir ifadeyle bakıyorlar yüzüme. Bazı
aptal vatandaşlarımız da onlara
katılıyorlar bu küçümseme işinde.
Neymiş? Yabancı dil konuşuluyormuş
onlarla. Bu onların anadili, anlamıyor
musunuz? Bu aptal vatandaşlar pervane
olurlar bu ahmak yabancıların
çevresinde. Gene de beğendiremezler
bizi. Ne güzel fıkralarımız vardır: hep
İngiliz, Fransız, Alman kaybeder bu
fıkralarda ve hep Türk kazanır.
...Neysem, ne olduysam daha iyisini
dosyalarından çıkarıp burnuma
dayıyorlar sanki. Az gelişmiş öfkeme
burun kıvırıyorlar, dudak büküyorlar.
Daha beter olun!
Oğuz Atay, Tutunamayanlar*

çekemedikleri için, eğitimin ucundan geçemedikleri halde Üç Arkadaş gibi filmler ortaya çıkarabildikleri için, inatla figüranlığa, karakter oyunculuğuna devam edip sefalet içinde yitip gitmeyi göz önüne alabildikleri için, onları ayakta alkışlamalıyız. Ama biz, onların yerine Rita'ları, Marilyn'leri, Clark'ları, James'leri alkışlamayı tercih ettik. Tıpkı yeni yetme spikerlerin Amerikan aksanını, Türk aksanına tercih edip, Türkçe'yi de Amerikan aksanıyla konuşmaları gibi, bizler de Amerikan filmlerini Türk filmlerine tercih ettik. Eh, devir batının devri. Sadece filmlerimizi ve aksanımızı mı, neredeyse tüm kültürümüzü batıya kaptırdık.

*Aynı Nakarat Hep Aynı Yansı Bayat Ama
Yine de Hep Aynı Nakarat*

Kaftanlardaki ay-yıldızlar çoktan unutulmuştu. Birkaç koleksiyoncu onların tadını çıkarıyordu. Ama Rifat Özbek ay-yıldızı elbiselere süs, kulaklara küpe yapınca iş değişiverdi. Ay-yıldız artık bizde de modadır çünkü batı beğenmiştir.

Lokum adım başı satılır, sevilir de, yenir de,

ama batı lokuma "Turkish Delight" dediği zaman "lokum medaarı iftiharımız olur, eller üstünde taşınır. Kolay mı, batı "harika" dediye mutlaka harikadır.

Güreş ata sporuydu, bir zamanlar minderlerde bizler esermişiz. Ama güreş de diğer birçok spor gibi futbolun altında ezildi gitti. Batı ile yarışabilmek için en iyi futbolu oynamak gerekliydi. Yıllarca didindik doğru dürüst futbol oynayabilmek için, varımızı yoğumuzu futbola yatırdık. Kendimizi öyle kaptırdık ki futbola, neredeyse spor ve futbolun eşanlamlı olduğunu sanmaya başladık en sonunda.

Bir sürü yetenekli müzisyen sırf Türk oldukları için iş bulamaz, müzik yapamazken, sırf batılı olduğu için bir sürü yeteneksiz insana kucak açtık. Kimileri kurnaz çıktı postu serdiler. Kendi ülkelerinde garson bile olamayacak kişiler burada âlâsından sanatçı yerine koyuldular. Onlara para yağdırdık, onları şöhret yaptık. Niye mi? Çünkü batılıydılar! Ne yaparlarsa yapsınlar bizimkilerden kötü olamazlardı.

Nedendir bilinmez (Ali Kaptanoğlu'nun kulakları çınlasın) Shakespeare'ı baş tacı yaparız, Kral Lear deyince herkes saygı ile eğilir de, Tevfik Fikret acaba Shakespeare kadar itibar görür mü bilmem. Türk tarihini Lamartine yazınca kesinlikle doğru, güvenilir kabul ediyoruz ama aynı şeyleri Aşıkpaşazâde söylese kesinlikle aynı güveni göstermeyiz. Kara Murat ulusal kahramanlık yarışında sevimli Robin Hood'un arkasından daha çok at koşturur.

Bu liste uzar gider. Liste uzadıkça bizim bunalımımız da artar gider. Belki de herşeyi boşvermek gerek. Haydi açalım radyoları Paris'den, Londra'dan bize ulaşan müziği dinleyelim. Bakın işte televizyonda Bennu en Amerikan Türkçesi'yle bizi rock dinlemeye davet ediyor, bakın "talk show"larım kaçırmadığımız bir kişi ne diyor "ben programıma herkesi çıkarırım, yeter ki batıda örneği olsun". Doğru tabii şablon olsun ki biz içine oturabilelim. Haydi gençler alın Ceykart'larmızı elinize, takın kulağınıza bir müzik: "Rep bizi Amerika rep bizi / Gel yanağımdan öp bizi"...

Oysa ne güzel söylüyor Vahi Öz o küçümsediğimiz filmlerinden birinde "Aferin oğlum Ahmet sana da biravo" Doğru, bize de biravo. Bunca kıyıma rağmen hâlâ var olduğumuzu söyleyebiliyoruz.

ELMA Kurtlarından MEDYA Kurtlarına

✓ Reklam Ajansınız İçin

• Radyo TV Kanalınız İçin

✓ Basın Kuruluşunuz İçin

"Hızlı ve Güvenilir"

Piyasa Araştırmaları
Ve Veri Bankacılığı

YERÇİSİ
İLETİŞİM EVİ

Bahariye Cad. Nevzemin Sokak
No. 18/881310Kadıköy-İST.
Tel: 41 42457 Fax:4142458

Hayalet Kaptana,

benim miçoluk cüzdanım var, kurs gördüm, kabul edilir miyim,
yer var mı gemide?

herşeyi yaparım dememe gerek yok, gemilerde böyle olur zaten,
o yüzden, yazı da yazacağımı yine de söylemek istiyorum.

sizi görünce duraksamadan heyecanlandım, yoksa hep düşünürüm,
şüpheli yaklaşırım, bu sefer dayanamadım,
sonra muhsin bey yazısı, bunu da yazmamaya dayanamadım,
keyifli her şey. güzel, güzel.

fazla söz söylemek istemiyorum, şimdilik şiir fırlatıyorum size,
sevmenizi umarak, sonra, yarın ya da devrisi gün bir yazıya
başlayacağım.

(mektup iyi miydi? n'olur her şey kendi içine kapanmasın, hadi
aldırmayın bakalım.)

(yukarıda bahsi geçen mektup, bu mektup değil.)

sevdiceizliklerle. **sabri.**

Hayalet Gemi yeni tayfalarına hoşgeldin diyor.

Ve şunu da ekliyor:

**"Mesajlarınızı koyduktan sonra şişelerin ağzını
balmumuyla sıkıca kapatın, uygun bir yerine
hangi adada yaşadığınızı yazın.**

Mutlaka oradan geçeceğiz.

Hep birlikte..."

Hayalet Gemi

HAYALET GEMİ

Aylık Dergi Sayı 2 Kasım 1992
10000 TL KDV Dahil

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Yerelması İletişim Evi
adına
A.BaburAKYOL

Yazı Kurulu

Selçuk AKMAN Murat GÜLSOY
Nazlı ÖKTEN
Pınar TÜREN Halide VELİOĞLU

Katkıda Bulunanlar

Nejat AKSOY Ferhat AKTAN
Coşan BORA Sedef ERKMAN
Sabri GURSES Ahmet K.Yalçın KARACA
Adnan KURT Bedirhan MUHİP
Orhan SELİM Sadık TÜRKSAVAŞ
Sevda YİĞİT

Reklam ve Halkla İlişkiler Sorumlusu

Nimet OLCAR

Reklam Koşulları Arka Kapak 2000000 TL
Kapak içi 1600000 TL (Renkli) 1300000 TL
(Siyah-Beyaz.) iç Sayfalar 1200000 TL (Renkli)
900000 TL (Siyah-Beyaz)
Abone Koşulları 100 000 TL (Yıllık) KDV
Dahildir. Hesap no. 4151-207 Babur Akyol T.C.
Ziraat Bankası Çemenzar Şubesi

Yazışma Adresi Hayalet Gemi
Yerelması İletişim Evi Bahariye cad. Nevzemin
Sok. No. 18/8 81310 Kadıköy -İST.
Tel 41 4245 7 Faks 41 4245 8

Eğer **Hayalet Gemi** ile
ilişki kurmak
istiyorsanız...

Herhangi bir evin loş
odalarından birinde
gözlerinizikapatın.
Ve karanlıkta bir koltuğa
kendinizi bırakıp,
geçmiş ve geleceği

ve
en önemlisi bugünü
düşünüp sorular sorun.

Sonra
yaklaşmakta olan
Hayalet Gemi "yi
düşleyin.

Ya da
bize yazın.

BENİMLE OYNAR MISIN ?

SAHİBİNDEN Satılık
90 Dakikalık Radyo
Programı
(Komedi)
Korsan Yapım
Tel: 41 42 45 7-8

SAHİBİNDEN Satılık
TV Yarışma Programı
(Aşırı İyi)
Korsan Yapım
Tel: 41 42 45 7-8

SAHİBİNDEN Satılık
Rock Müzik Programı
(Your Rock ya da
Dingo'nun Ahır)ı
Korsan Yapım
Tel: 41 42 45 7-8

GÜVENİLİR
Veri Bankasından
Kiralık Bilgi Kasaları.
Elma Kurtları
Tel: 41 42 45 7-8
HAYALET GEMİ
Şişedeki Mesajlarınızı
Bekliyor.
İletişim Şeyi: 41 42 45 7-8

YAKINDA
İstanbul Sahnelerinde...
Çağdaş Repertuar Tiyatrosu
Tel: 41 42 45 7-8

HANGİ İŞE,
NASIL İNSAN ?
İşe Alma Görüşmelerinde
Danışmanlık Hizmetleri.
Elma Kurtları
Tel: 41 42 45 7-8

"YANBASKI"
Her An Yan Basabilir...
Tel: 41 42 43 8

BELEDİYELERE
Yerleşik Tiyatro Kurulur.
Çağdaş Repertuar Tiyatrosu
Tel: 41 42 45 7-8

BİLGİ İŞLEM
DANIŞMANLIĞI
Elma Kurtları
Tel: 41 42 45 7-8

KAMPUS
Kitap Günleri Başladı
İ.Ü. İşletme Fak./Avcılar
Tel: 590 1427

HIZLI ve GÜVENİLİR
Piyasa Araştırmaları.
Elma Kurtları
Tel: 41 42 45 7-8

YAN AJANS
Her Ajansın Arkasında
Bir YAN AJANS Saklıdır.
Tel: 41 42 43 8

ZAFER ÖZER
Fotoğraf Sergisi
Yakında İstanbulda...
Bilgi İçin: 41 42 45 7-8

ACELE
Reklamı Yapılacak
Ürün Aranıyor.
Evlere Servisimiz Vardır.
Yerelması İletişim Evi
Tel: 41 42 45 7-8

YENİ KİTAPLARLA

11. İSTANBUL KİTAP FUARI'ndayız

Umberto Eco
FOUCAULT
SARKACI

Türkçesi: ŞADAN KAEADENİZ
roman / 90.000 lira

Pınar Kür
SONUNCU
SONBAHAR
roman / 38.000 lira.

Lawrence Durreli
MONSIEUR
ya da
KARANLIKLAR PRENSİ
AVIGNON BEŞLİSİ: I
Türkçesi: SEÇKİN SELVİ
roman / 42.000 lira

Cemal Süreya
FOLKLOR
ŞİİRE DÜŞMAN
deneme: 21.000 lira

e
Nazlı Eray
AY FALCISI
roman / 19.000 lira

Mine G. Şaulnier
BEN, SİZ
VE KÖPEKBALIKLARI
izlenimler / öyküler / 16.000 lira

Tomris Uyar
OTUZLARIN
KADINI
öyküler / 18.000 lira

Stanislavski
SANAT YAŞAMIM
Türkçesi: SUAT TAŞER
anılar / 65.000 lira

Fethi Naci
ROMAN ve YAŞAM
Eleştiri Günlüğü: 3
29.000 lira

Bruno Schulz
KROKODİL
SOKAĞI
öyküler / 22.000 lira

Colette
AVARE KADIN
Türkçesi: LÜTFİ AY -
SUUT KEMAL YETKİN
roman / 31.000 lira

Nezihe Meriç
SULAR
AYDINLANIYORDU
ve
SEVDİCAN
iki oyun / 16.000 lira

YAYINLARI

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Babıâli Caddesi No. 19 Kat 2, 31110 Cağaloğlu, İstanbul
Telefon: 528 61 13 Fax: 513 51 88